

Výběr důležitých rozhodnutí
Evropského soudu pro lidská práva
pro justiční praxi z pohledu
Nejvyššího soudu

1/2018

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

Výběr důležitých rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu

Výběr důležitých rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu je připravován v kolektivu soudců Nejvyššího soudu, vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a pracovníků z oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu a má za cíl zvýšit povědomí odborné právní veřejnosti o aktuálních a konečných rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ve snaze o maximální informovanost jsou skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů shrnuty stručně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních důvodech stížnosti. Důraz je kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou předloženy. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí pro české právní prostředí, odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Redakční rada:

Předseda: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.
Členové: JUDr. Antonín Drašík, Mgr. Aleš Pavel, JUDr. Pavel Pavlík,
JUDr. Lubomír Ptáček, JUDr. Vít A. Schorm, JUDr. Pavel Simon,
Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová, M. St. (Oxon), Ph.D. (MUNI),
JUDr. Ivo Kouřil
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník XXIV, číslo 1/2018

Vychází 21. března 2018.

ISSN 1214-3839, MK ČR E 1200

Vzor citace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva:

- Kummer proti České republice, č. 32133/11, rozsudek ze dne 27. 3. 2014
- Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2011, § 118

OBSAH

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 65540/16 a 22368/17 ve věci Atanasov a Apostolov proti Bulharsku	s. 1
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 8806/12 ve věci Aycaguer proti Francii	s. 11
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 61496/08 ve věci Bărbulescu proti Rumunsku	s. 20
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 56665/09 ve věci Károly Nagy proti Maďarsku	s. 38
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 2156/10 věci M. proti Nizozemsku	s. 53

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
27. 6. 2017
VĚC ATANASOV A APOSTOLOV PROTI BULHARSKU
(rozhodnutí ve věci Atanasov a Apostolov proti Bulharsku,
stížnosti č. 65540/16 a 22368/17)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 3

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod
§ 2 a 16 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů
vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody
§ 4 odst. 1 písm. b) zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství
§ 29 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby
§ 78 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů
§ 13 a 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

Klíčová slova:

podmínky ve věznicích – nelidské a ponižující zacházení – náhrada nemajetkové újmy – účinný prostředek nápravy

Účinné prostředky nápravy v případě špatných podmínek v nápravných a vazebních zařízeních

Autorský komentář:

Referované rozhodnutí navazuje na předchozí pilotní rozsudek proti Bulharsku ve věci Neshkov a ostatní proti Bulharsku (č. 36925/10 a 5 dalších, rozsudek ze dne 27. 1. 2015), v němž se Soud, vedle strukturálně nevyhovujících podmínek panujících v tamních věznicích, zabýval zejména otázkou prostředku nápravy, který mají umístění k dispozici k tomu, aby poukázali na porušení zákazu nelidského zacházení a domohli se nápravy, a uložil žalovanému státu, aby do 18 měsíců zajistil příhodnou kombinaci prostředků nápravy preventivní i kompenzační povahy. Jak o tom nyníjší rozhodnutí svědčí, bulharská vláda hozenou rukavici zvedla, což

Soudu umožnilo odmítnout další podobné stížnosti pro nevyčerpání nově zavedených prostředků nápravy, byť s výhradou, že svůj obecný závěr o účinnosti těchto prostředků může ve světle vyvíjející se vnitrostátní praxe přehodnotit.

S podobnou výhradou odmítl Soud nedávno stížnosti Žirovnický proti České republice (č. 60439/12 a 73999/12, rozhodnutí ze dne 15. 11. 2016). Stěžovatel se sice domáhal náhrady nemajetkové újmy způsobené pasivním kouřením a nedostačným prostorem na celách, ale nevyzkoušel prostředky dozoru státního zastupitelství a nepodal případně ústavní stížnost. V řízení nebyl úspěšný i z toho důvodu, že nepředložil žádné pádné argumenty, jimiž by účinnost těchto prostředků zásadně zpochybnil, třebaže odškodňovací řízení podle zákona č. 82/1998 Sb. trvalo značnou dobu, což jeho účinnost zajisté snížilo a na což poukazoval.

Třebaže se Bulharsko vydalo tou cestou, že svým soudům světilo nejenom rozhodování o náhradě způsobené újmy, ale rovněž o stížnostech na nevyhovující vězeňské podmínky, z judikatury nevyplývá nezbytnost, aby takové stížnosti směřující k bezprostřední nápravě, tedy k prevenci dalšího porušování, posuzoval soud. Jak Soud uvedl například v citované věci Neshkov a ostatní, je pro vyřizování takových stížností důležité, aby byl příslušný orgán nezávislý na vězeňské službě a vydával pro ni závazná a vykonatelná rozhodnutí, jimiž uplatní nástroje k řešení problémů, z nichž stížnosti vyvěrají. Takový orgán musí rovněž rozhodovat rychle a stěžovatele účinně zapojit do řízení (dát mu možnost se před vydáním rozhodnutí vyjádřit, a to mimo jiné ke stanovisku dotčené věznice ke kritizovaným skutečnostem). Stejně tak řízení o náhradě způsobené újmy musí kromě jiných kritérií spravedlivého procesu, včetně přiměřené délky, splňovat některé specifické požadavky, například nesmí zatěžovat poškozené nepřiměřeným důkazním nebo finančním břemenem.

Bylo by jistě ideální, kdyby vůbec nevznikaly pochybnosti o souladu naší vězeňské praxe se zákazem nelidského a ponižujícího zacházení a všechna uvedená kritéria účinnosti prostředků nápravy jednoznačně zakotvily příslušné předpisy. Naše zákonná ustanovení o pravomoci státního zastupitelství v dané oblasti jsou spíše stručná a především zakládají pravomoc či dílčí oprávnění státního zástupce. Zákon o odpovědnosti státu za škodu ani procesní předpisy (občanský soudní řád) nestanoví žádná zvláštní pravidla ohledně žádosti o náhradu újmy způsobené nevyhovujícími podmínkami ve věznicích. Záleží tedy především na aplikační praxi, zda budou příslušné orgány postupovat tak, aby ve výsledku uvedené požadavky zajistily. Jak Soud naznačil ve věci Žirovnický, strukturálně jsou pro to v České republice v zásadě vytvořeny předpoklady, včetně toho, že přeplněnost věznic nedosahuje dramatických rozměrů. Jistá mezerovitost právní úpravy však přirozeně vytváří určité problémy.

Anotované rozhodnutí je zajímavé především tím, že poukazuje jednak na požadavky plynoucí z judikatury Soudu, jednak na alternativní možnosti jejich zabezpečení a může být v konečném důsledku inspirací, ba vodítkem jak pro rozhodova-

cí praxi našich soudů a státního zastupitelství, tak pro našeho zákonodárce, který by se měl s ohledem na nepřijetí nového zákona o státním zastupitelství v minulém volebním období k materii vrátit.

(Zpracoval JUDr. Vít A. Schorm)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelé, pánové Atanasov a Apostolov, jsou bulharskými státními příslušníky narozenými v roce 1975 a 1984.

První ze stěžovatelů byl v prosinci 2016 přemístěn na základě evropského zatykácího rozkazu ze Spolkové republiky Německo do Bulharska za účelem výkonu trestu odnětí svobody v trvání devíti měsíců. Byl umístěn do nápravného zařízení ve městě Stara Zagora, přičemž před Soudem namítal porušení čl. 3 Úmluvy spočívající v nelidských nebo ponižujících podmínkách detence. Cela v přijímacím oddělení nápravného zařízení, v níž strávil čtrnáct dnů společně s dalšími třemi osobami, měla dle tvrzení stěžovatele velikost 7,5 až 8 m². Následně byl přemístěn do jiné cely, která měla velikost 16 až 17 m², sdílel ji ovšem společně s dalšími sedmi osobami. Osprchovat se mohl pouze dvakrát týdně, a to pouze po dobu tří až čtyř minut z důvodu velkého počtu vězňů, kteří se museli sprchovat ve stejné době.

Druhý ze stěžovatelů byl v listopadu 2015 umístěn do nápravného zařízení ve městě Plovdiv k výkonu trestu odnětí svobody v trvání čtyř let a dne 21. 9. 2016 byl podmíněně propuštěn. Před Soudem namítal, že v průběhu výkonu trestu v plovdivské věznici byl umístěn v celách o velikosti 24 m², které sdílel s dalšími jedenácti až patnácti osobami. Cely byly ve zchátralém stavu, s plesnivými stěnami a malými okny. Byly zařízené patrovými postelemi a skříňkami společnými pro několik vězňů. Záchody byly umístěny na celách a nebyly vybaveny splachovacím mechanismem. Vězni je proto museli splachovat kbelíky s vodou. Na rozdíl od pana Atanasova byl stěžovatel umístěn v celách s vězni, kteří byli kuřáci. Byl proto vystaven neustálé přítomnosti cigaretového dýmu. Sprchovat se mohl pouze dvakrát týdně, a to pouze po velmi omezený čas. Jinak neměl žádný přístup k teplé vodě. Venkovní aktivity byly omezeny na jednu hodinu denně. Strava byla slabé kvality a nebylo mu předáno několik zásilek od příbuzných, což vedlo k tomu, že si musel kupovat jídlo a hygienické potřeby za vyšší ceny ve vězeňském obchodě. Zdravotní péče v nápravném zařízení byla dle stěžovatele rovněž nedostatečná. Bylo obtížné navštívit lékaře a i základní léky byly dostupné pouze, pokud mu byly zaslány příbuznými. V průběhu výkonu trestu odnětí svobody měl stěžovatel anafylaktický šok, nicméně ani tehdy mu nebylo umožněno navštívit lékaře. V důsledku špatných podmínek detence měl zánět očních spojivek a byl léčen v nemocnici. S ohledem na uvedené před Soudem, stejně jako pan Apostolov, namítal porušení čl. 3 Úmluvy.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

...

B. Stížnost na porušení čl. 3 Úmluvy

38. Pokud jde o jejich stížnost, že podmínky detence byly v jejich případě v rozporu se zákazem nelidského a ponižujícího zacházení, stěžovatelé argumentovali čl. 3 Úmluvy, který stanoví:

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

1. Řízení o pilotním rozsudku

39. Ve věci Neshkov a další proti Bulharsku (č. 36925/10 a 5 dalších, § 268–71, 27. 1. 2015) Soud shledal, že špatné podmínky detence v bulharských nápravných zařízeních představovaly systémový problém z hlediska čl. 3 Úmluvy, který vyžadoval uplatnění řízení o vydání pilotního rozsudku. Problém byl způsoben celou řadou právních, organizačních a ekonomických faktorů a jeho řešení ústilo v potřebu řešit otázky, které překračovaly rozhodovací pravomoc Soudu. Soud se proto zdržel vyslovení konkrétních pokynů k vyřešení tohoto problému (ibid., § 272 a 274). Zdůraznil však dvě otázky, které Bulharsko nevyhnutelně musí řešit při výkonu daného rozsudku, a poukázal na možné způsoby, jak se s nimi vypořádat. První byla přeplněnost, která mohla být vyřešena kombinací několika opatření zahrnujících vybudování nových nápravných zařízení, lepšího rozdělování vězňů ve stávajících zařízeních a snížení počtu osob, které jsou odsuzovány k trestu odnětí svobody (ibid., § 276). Druhým byly materiální podmínky a hygiena ve zchátralých a starých vězeňských budovách, které by mohly být řešeny buďto provedením rekonstrukcí, nebo nahrazením těchto budov novými (ibid., § 277).

40. Související systémový problém podle čl. 13 Úmluvy, který spočíval v nedostatku účinných preventivních a kompenzačních prostředků nápravy v souvislosti se špatnými podmínkami detence, se zdál být způsoben zejména zákonnou úpravou a jejím výkladem bulharskými správními soudy. Jeho vyřešení proto vyžadovalo konkrétní změny v bulharském právním systému (ibid., § 273 a 279) a Soud navrhl možné způsoby reformy tohoto systému s cílem zavést účinné prostředky nápravy (ibid., § 281–89).

41. Na základě uvedeného Soud rozhodl, že do osmnácti měsíců ode dne, kdy se rozsudek stane konečným, musí Bulharsko přijmout kombinaci účinných preventivních a kompenzačních prostředků nápravy stran podmínek detence, které budou plně v souladu s požadavky stanovenými v daném rozsudku [ibid., § 290 a bod 7 písm. a) výrokové části].

42. Za účelem výkonu rozsudku předložila bulharská vláda v říjnu 2016 Parlamentu návrh zákona, jehož cílem bylo vyřešit problémy, na které poukázal Soud (viz § 13 výše). Návrh byl přijat v lednu 2017 a jeho relevantní části vstoupily v účinnost dne 7. 2. a 1. 5. 2017 (viz § 14 výše).

43. Ve stejné době bulharské orgány současně realizovaly program prací v nápravných zařízeních, v jejichž rámci byla mnohá tato zařízení renovována a také byly uvedeny do provozu dvě nové uzavřené vězeňské ubytovny s celkovou kapacitou 540 osob (viz § 29 výše). V důsledku uvedeného a poklesu počtu vězňů v zemi (srov. údaje uvedené v § 30–33 výše s údaji ve věci Neshkov a další, citováno výše, § 89, 143 a § 219) přeplnění v některých částech nápravného systému zaznamenané v tomto případě (viz § 269–70) výrazně pokleslo.

2. Vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy

44. Vzhledem k tomuto vývoji musí Soud přezkoumat, zda nové prostředky nápravy přijaté v důsledku výše uvedené novelizace zákona z roku 2009 jsou účinné a jsou v souladu s požadavky vyplývajícími z rozsudku ve věci Neshkov a další (citováno výše) a zda stěžovatelé, jako jsou pánové Atanasov a Apostolov, kteří byli nebo v současné době jsou umístěni v nápravných či vazebních zařízeních v Bulharsku, by měli vyčerpat tyto prostředky nápravy, aby splnili požadavky čl. 35 odst. 1 Úmluvy.

45. Obecné principy upravující povinnost vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, které byly přijaty v reakci na pilotní rozsudek, jsou již v judikatuře ustálené /viz mimo jiné Demopoulos a další proti Turecku (rozhodnutí) [velký senát], č. 46113/99 a 7 dalších, § 69–70 a § 87–88, ECHR 2010; Valcheva a Abrashev proti Bulharsku (rozhodnutí), č. 6194/11 a 34887/11, § 88–91 a § 122, 18. 6. 2013; a Stella a další proti Itálii (rozhodnutí), č. 49169/09 a 10 dalších, § 38–41, 16. 9. 2014/. Jedním z bodů, které je třeba obzvláště zmínit, je skutečnost, že ačkoli je dostupnost účinných vnitrostátních prostředků nápravy obvykle posuzována k datu podání stížnosti, toto pravidlo podléhá výjimkám, pokud to odůvodňují okolnosti případu; zejména pokud byl dotčený prostředek nápravy přijat v reakci na pilotní rozsudek Soudu.

46. Požadavky kladené na systém účinných vnitrostátních prostředků nápravy ve vztahu k nelidským a ponižujícím podmínkám detence jsou také ustáleny. Byly shrnuty v rozsudku Neshkov a další (citováno výše, § 180–91, s dalšími odkazy).

47. Nové prostředky nápravy je třeba zkoumat ve světle těchto zásad. Vzhledem k tomu, že se staly dostupnými až nyní, musí být jejich posouzení nutně založeno pouze na znění zákonných ustanovení, která je upravují, a nikoli na jejich uplatňování v praxi.

a) Preventivní prostředky nápravy podle § 276–283 zákona z roku 2009

48. Preventivní prostředek nápravy podle nových ustanovení § 276 až 283 zákona z roku 2009 spočívá v oprávnění zadržovaných osob domáhat se na vězeňském orgánu, aby se zdržel jednání, které porušuje § 3 zákona z roku 2009, nebo aby učinil kroky k ukončení nebo zabránění takovému jednání (viz § 23 výše). Ustanovení § 3 odst. 1 v obecné rovině zakazuje podrobit osoby v detenci mučení nebo krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení. Ustanovení § 3 odst. 2 k tomu doplňuje, že tento obecný zákaz zahrnuje veškeré způsoby, kterými se mohou podmínky detence dostat do rozporu s požadavky čl. 3 Úmluvy (viz § 16 výše). Uvedený prostředek nápravy je tak přímo zamýšlen pokrývat otázky, kterými se zabývá Soud v případech tohoto typu námitek.

49. Řízení o uvedeném prostředku nápravy je vedeno před správním soudem, který poskytuje záruky nezávislosti a nestrannosti, jakož i záruky, které jsou k dispozici v případech sporných soudních řízení.

50. Procesní ustanovení upravující daný prostředek nápravy mají usnadnit jeho použití. Způsob, kterým musí příslušný vnitrostátní soud posoudit daný případ, neklade nepřiměřené nároky na zadržovanou osobu stran důkazního břemene; naopak, soud musí sám ověřit skutečnosti z moci úřední tím, že použije všechny možné zdroje informací. Pokud se jedná o rozložení důkazního břemene, tíží žalovaný orgán, který musí sám poskytnout soudu informace o činnostech či opomenutích namítaných osobou nacházející se v detenci.

51. Příslušný vnitrostátní soud musí věc projednat na veřejném jednání a za přítomnosti zadržované osoby, ledaže se tato výslovně vzdá tohoto práva nebo není z objektivního důvodu s to jednání se zúčastnit. Účinná účast zadržované osoby v soudním řízení je tak zajištěna.

52. Projednání dotčeného prostředku nápravy je zamýšleno být rovněž rychlým. Je-li návrh podán přímo u soudu, musí o něm být rozhodnuto do čtrnácti dnů od jeho obdržení. Pokud je podán prostřednictvím vězeňského orgánu, musí být předán soudu do tří dnů, což znamená, že v takovém případě má zadržovaná osoba právo na rozhodnutí o prostředku nápravy do sedmácti dnů od jeho podání. Průtahy, kterými byla v některých případech dotčena řízení o návrzích na vydání předběžných opatření podle § 250 odst. 1 a § 256–57 správního řádu, byly přitom jedním ze tří důvodů, pro které Soud tyto ve věci Neshkov a další (citováno výše, § 209 in fine) považoval za neúčinné ve vztahu k rozhodování o špatných podmínkách detence. Bulharské správní soudy budou proto muset postupovat s řádnou péčí, aby zajistily soulad jejich postupu s výše uvedenými lhůtami a projednávané případy rozhodovaly případně i rychleji, jestliže si to vyžaduje charakter vznášených námitek.

53. Podle vnitrostátního práva musí příslušný soud v rámci rozhodování o prostředku nápravy vzít v úvahu veškeré skutečnosti uvedené v § 3 odst. 1 a 2 zákona

z roku 2009 (viz § 16 výše), přičemž ani případná neexistence zvláštní zákonné povinnosti dopadající na vězeňské orgány k provedení určitých činností nebrání soudu, aby jim tyto nařídil pro účely nápravy situace způsobující újmu zadržované osobě. Toto zákonné ustanovení bylo zjevně přijato, aby překonalo neochotu bulharských správních soudů nařizovat činnosti, které nebyly zvláštním zákonem předvídané jako povinnost vězeňských orgánů, což byl druhý ze tří důvodů, proč ve věci Neshkov a další (citováno výše, § 209) dospěl Soud k závěru, že obecná úprava řízení podle § 250 odst. 1 a § 256–57 správního řádu nebyla účinným prostředkem nápravy, pokud jde o špatné podmínky detence.

54. Pokud je návrh opodstatněný, vede k vydání soudního rozhodnutí stanovujícímu povinnost vězeňskému orgánu, aby v určitém čase podnikl konkrétní kroky k zabránění nebo ukončení porušování § 3 zákona z roku 2009. Opravný prostředek proti soudnímu rozhodnutí uplatněný vězeňskými orgány přitom nevede k odkladu vykonatelnosti napadeného rozhodnutí. Nepostupují-li vězeňské orgány v souladu se soudním rozhodnutím, mohou k tomu být donuceny ukládáním pokut představitelům dotčeného orgánu (viz § 25 výše).

55. S ohledem na zlepšení situace stran přelplnosti bulharských nápravných a vazebních zařízení (viz § 30–33 výše) a pravděpodobnost, že tato situace zůstane zvládnutelná v důsledku legislativních změn týkajících se režimů výkonů trestů odnětí svobody, rozdělování odsouzených dle druhů nápravných zařízení a jejich následných přesunů mezi těmito zařízeními a možnosti podmíněného předčasného propuštění (viz § 19–22 výše), nejeví se faktické naplňování takových soudních rozhodnutí v současné době obtížným či nemožným (viz Stella a další, citováno výše, § 50–52). Velká přelplnost v některých částech bulharského systému nápravných zařízení, kdy většina věznic a uzavřených vězeňských ubytoven poskytuje méně než 4 m² prostoru připadajícího na jednu zadržovanou osobu, byla přitom třetím důvodem, proč ve věci Neshkov a další (citováno výše, § 210–11) byla shledána právní úprava podle § 250 odst. 1 a § 256–57 správního řádu neúčinnou.

56. Lze shrnout, že povaha preventivních prostředků nápravy podle nových § 276 až 283 zákona z roku 2009 a obecný rámec, v němž by měly být uplatňovány, umožňuje nyní předpokládat, že budou účinným prostředkem nápravy k zabránění nebo ukončení porušování čl. 3 Úmluvy vyplývajícího ze špatných podmínek detence, které jsou v souladu s kritérii stanovenými ve výše uvedené věci Neshkov a další. Zdá se také, že nabízí přiměřenou naději nápravy ze strany vnitrostátních orgánů.

57. Způsob, jakým se bulharské soudy budou zabývat těmito případy, a rozsah, v němž vězeňské orgány budou postupovat v souladu s uloženými pokyny v soudních rozhodnutích, mohou v budoucnu ovšem ovlivnit závěry Soudu stran výše uvedeného (viz Stella a další, citováno výše, § 55 in fine).

b) Kompenzační prostředek nápravy podle § 284–286 zákona z roku 2009

58. Kompenzační prostředek nápravy podle nových § 284 až 286 zákona z roku 2009 spočívá v oprávnění osob, zadržovaných v minulosti či v současnosti, domáhat se náhrady škody způsobené v důsledku porušení § 3 tohoto zákona (viz § 16 a 26 výše). Jeho cílem je tedy řešit otázky, kterými se Soud zabývá ve věcech týkajících se případů podle čl. 3 Úmluvy, pokud se jedná o podmínky detence. Nedostatečná určitost dříve aplikovatelných právních předpisů v tomto ohledu byla přitom jedním z důvodů, proč Soud ve věci Neshkov a další (citováno výše, § 195) dospěl k závěru, že žaloba na náhradu škody podle § 1 odst. 1 zákona z roku 1988 nebyla účinným prostředkem nápravy, pokud se jedná o špatné podmínky detence.

59. Stejně jako v případě preventivního prostředku nápravy je i kompenzační řízení vedeno správním soudem. To poskytuje záruky nezávislosti a nestrannosti, jakož i záruky, které jsou k dispozici v případě sporných soudních řízení.

60. Vznesení nároku, jak tomu bylo i v minulosti, když se osoby v detenci domáhaly náhrady škody způsobené špatnými podmínkami detence v řízení podle § 1 odst. 1 zákona z roku 1988 (viz Sabev proti Bulharsku, č. 27887/06, § 66, 28. 5. 2013), podléhá nízkému soudnímu poplatku a není současně nutné předem skládat zálohu na náklady soudního řízení. Navrhovatelé jsou povinni nahradit náklady řízení, které vznikly žalovanému, jen tehdy, pokud jejich nároky byly zamítnuty či vzaty zpět v plném rozsahu, přičemž žalobci mají právo na náhradu nákladů řízení včetně soudního poplatku, i pokud byli úspěšní pouze částečně. Mohou také získat náhradu veškerých nákladů vzniklých v souvislosti se zajišťováním služeb právní pomoci, a to v poměru k celkové úspěšnosti jejich návrhu.

61. Procesní ustanovení upravující kompenzační prostředek nápravy mají za cíl učinit jeho použití snadným. Podmínky vedení soudního řízení nekladou nepřiměřené nároky na osobu v detenci stran důkazního břemene; naopak, soud musí sám ověřit všechny relevantní skutečnosti z moci úřední tím, že využije všechny možné zdroje informací. Pokud se jedná o rozložení důkazního břemene, tíží žalovaný veřejný orgán: ten musí poskytnout soudu veškeré relevantní informace, přičemž jeho selhání může vést k vyvození pro něj nepříznivých závěrů. Bulharskými správními soudy dosud přísně uplatňovaný princip *affirmanti incumbit probatio* ve věcech zahájených osobami v detenci dle § 1 odst. 1 zákona z roku 1988 byl dalším důvodem, proč ve věci Neshkov a další (citováno výše, § 196) Soud shledal, že řízení o náhradě škody podle tohoto ustanovení nebylo možno považovat za účinný prostředek nápravy, pokud jde o podmínky detence.

62. Zdá se, že kritéria stanovená v § 284 odst. 2 a 5 ve spojení s § 3 odst. 1 a 2 zákona z roku 2009 vztahující se na rozhodování o nárocích osob nacházejících se v detenci jsou plně v souladu se zásadami plynoucími z judikatury Soudu k čl. 3

Úmluvy, včetně požadavku, aby podmínky detence a jejich vliv na zadržované osoby byly posuzovány jako celek, tj. aby k daným skutečnostem bylo přistupováno jako k pokračující situaci, nikoliv jako k řadě nesouvisejících jednání a opomenutí, a že špatné podmínky detence vytváří domněnku vzniku nemajetkové újmy osobám, které jsou v ní drženy. Dřívější selhání bulharských správních soudů při posuzování namítaných situací z pohledu jejich kumulativního účinku a zákazu nelidského a ponižujícího zacházení, a ochoty připustit, že špatné podmínky detence musí být považovány za okolnost vytvářející domněnku vzniku nemajetkové újmy, byly také jedním z hlavních důvodů, proč Soud ve věci Neshkov a další (citováno výše, § 197–98 a § 203–4) dospěl k závěru, že návrh na přiznání náhrady škody podle § 1 odst. 1 zákona z roku 1988 nebyl účinným prostředkem nápravy ve vztahu k podmínkám detence.

63. V současnosti nic nenavzdávající tomu, že bulharské soudy nebudou s to rozhodovat o kompenzačním prostředku nápravy v přiměřených lhůtách. Je pravda, že se bude jednat o rozhodování v rámci běžného dvoustupňového řízení. Bylo by však pouhou spekulací tvrdit, že s ohledem na uvedené nebudou postupovat s náležitou péčí.

64. Jedinou nevyřešenou otázkou se zdá být výše náhrady škody. Změny zákona z roku 2009 nestanoví způsob výpočtu částek, které mají být přiznány jako náhrada nemajetkové újmy způsobené špatnými podmínkami detence (srov. Stella a další, citováno výše, § 19). Tyto částky budou muset být stanoveny podle obecné vnitrostátní právní úpravy týkající se deliktního jednání a jejich výše bude otázkou soudního rozhodování a praxe. Je pravdou, že výše odškodnění přiznávaná na vnitrostátní úrovni, která nesmí být nepřiměřená ve srovnání se spravedlivým zadostiučiněním přiznávaným Soudem podle čl. 41 Úmluvy v obdobných věcech, je důležitým faktorem pro posouzení přiměřenosti prostředku nápravy. Nelze však předpokládat, že bulharské soudy nebudou náležitě aplikovat nová zákonná ustanovení, nebo že selžou při vytváření ustálené judikatury k dané problematice. Měly by však dbát na to, aby aplikovaly relevantní vnitrostátní ustanovení v souladu s Úmluvou a judikaturou Soudu.

65. Lze konstatovat, že s ohledem na povahu kompenzačního prostředku nápravy podle nových § 284 až 286 zákona z roku 2009 se tento v současnosti zdá být účinným prostředkem nápravy k odstranění minulých porušení čl. 3 Úmluvy, týkajících se špatných podmínek detence a splňujícím kritéria uvedená ve věci Neshkov a další (citováno výše). Zdá se také, že nabízí přiměřenou naději nápravy ze strany vnitrostátních orgánů.

66. Způsob, jakým bulharské soudy budou rozhodovat tyto případy, a rychlost, s níž veřejné orgány přistoupí k zaplacení přiznané náhrady škody, mohou v budoucnu ovšem ovlivnit závěry Soudu stran výše uvedeného (viz Stella a další, citováno výše, § 63).

c) Závěr

67. Vzhledem k výše uvedeným úvahám, které, jak již bylo uvedeno, vycházejí toliko ze znění nově přijatých zákonných ustanovení – dvojice nových prostředků nápravy, které mají být uplatňovány souběžně, lze považovat za účinné ve vztahu k nelidským či ponižujícím podmínkám detence v nápravných a vazebních zařízeních v Bulharsku.

68. Preventivní prostředek nápravy je dostupný všem odsouzeným osobám a osobám umístěným ve vazbě, které se nacházejí v detenci, a kompenzační prostředek nápravy je k dispozici nejen odsouzeným osobám a osobám umístěným ve vazbě, které byly v detenci v době, kdy vstoupil tento prostředek nápravy v účinnost, tj. 7. 2. 2017 (viz § 26 výše), nýbrž zvláštními přechodnými ustanoveními byl výslovně učiněn dostupným i pro osoby, které byly propuštěny během šesti předchozích měsíců, a dokonce i těm, které byly propuštěny ještě dříve a v mezidobí podaly stížnost k Soudu týkající se podmínek jejich detence (viz § 27 výše).

69. Nezdá se, že by pan Atanasov nebo pan Apostolov využili nové prostředky nápravy či že existují zvláštní okolnosti, které je osvobozují od této povinnosti, nebo že uplatnění prostředků nápravy nebylo s ohledem na uplynutí stanovených lhůt možné.

70. Z uvedeného vyplývá, že jejich stížnosti musí být odmítnuty podle čl. 35 odst. 1 a 4 Úmluvy pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

...

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Rozhoduje* o spojení stížností;
2. *Prohlašuje* stížnosti za nepřijatelné.

(Zpracoval Dušan Sulitka)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
22. 6. 2017
VĚC AYCAGUER
(rozsudek ve věci Aycaguer proti Francii, stížnost č. 8806/12)

Dotčené články Úmluvy:
čl. 8, 41

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 10 odst. 3 Listiny základních práv a svobod
§ 114 odst. 2 a 4 trestního řádu
§ 63, § 65 zákona č. 273/2008 Sb., o Polici České republiky

Klíčová slova

**odběr biologického materiálu – právo na respektování soukromého života –
přiměřená doba uchovávání biologických vzorků**

**K odběru biologického materiálu odsouzeného a přiměřené době, po kterou
může být uchováván**

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí ESLP v návaznosti na předchozí judikaturu (S. a Marper proti Spojenému království, č. 30562/04 a 30566/04) se zabývá velice citlivou problematikou odběru biologického materiálu za účelem identifikace osoby v trestním řízení zjištěním genetického profilu DNA, zejména pak proporcionalitou takového zásahu do práva na soukromí ve smyslu čl. 8 Úmluvy a délkou doby, po kterou lze takto opatřené údaje uschovávat. V rozhodnutí Soud mimo jiné zdůrazňuje, že ochrana osobních údajů je základním prvkem výkonu práva na soukromý život a že vnitrostátní právní úprava musí poskytovat odpovídající záruky k zabránění jakéhokoli zneužívání osobních údajů.

Vnitrostátní úprava získávání těchto citlivých osobních údajů (jinak nepochybně podléhajících ochraně podle zákona o ochraně osobních údajů) je ovšem naprosto nedostatečná a vágní. Přitom podle čl. 10 odst. 3 Listiny základních práv a svobod má každý právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.

Obecný rámec odběru biologického materiálu a získání vzorku DNA za účelem ztotožnění osoby s možností jeho důkazního využití v rámci trestního řízení (srov. § 89 odst. 2 trestního řádu) je vymezen v § 114 odst. 2 a 4 trestního řádu. Je zde zakotven jako neinvazivní úkon, jehož strpění jednak lze i vynutit přiměřeným

překonáním odporu použitím zákonných donucovacích prostředků, jednak jeho provedení nelze pokládat za porušení principu „*nemo tenetur se ipsum accusare*“ („nikdo není povinen sám sebe obviňovat“). K tomu srov. například stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. Pl. ÚS-st. 30/10, náleží Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. II. ÚS 2369/08.

Zákonný podklad pro odběr biologického materiálu je rovněž obsažen v zákoně o Policii České republiky (§ 63 a § 65 zákona č. 273/2008 Sb.). V ustanovení § 65 tohoto zákona je upraveno získávání osobních údajů pro budoucí identifikaci osoby, a tedy předpokládá se jejich uchovávání v rámci Policie po určitou dobu. Takto lze získat vzorky DNA například u kterékoli osoby obviněné (popřípadě i podezřelé) ze spáchání úmyslného trestného činu, dále u osoby ve výkonu trestu odnětí svobody za spáchání úmyslného trestného činu. Zákon v rozporu s principem proporcionality tak podstatného zásahu do práva na soukromí blíže nevymezuje okruh trestných činů, jejichž spáchání umožňuje tento postup. Lze tedy pro potřeby budoucí identifikace provést odběr biologického materiálu za účelem získání vzorku DNA jak u tzv. bagatelní úmyslné trestné činnosti, tak u nejzávažnějších trestných činů. Zákon v § 65 odst. 5 obecnou formulací o likvidaci uschovávaných vzorků v případě, že jich již není nezbytné dále zpracovávat, vlastně nijak neřeší otázku délky doby jejich uchovávání. Blížší podrobnosti o uchování vzorků DNA a jejich evidenci ve zřízené policejní databázi však zákonná úprava neobsahuje, a tak jsou stanoveny jen závaznými pokyny policejního prezidenta (například č. 250/2013). O tom, že tato úprava (respektive absence zákonné úpravy) je oprávněně předmětem kritiky, svědčí i podání ústavní stížnosti ze strany Městského soudu v Praze, kterou soud napadá právě ustanovení § 65 zákona o Policii (dostupné na <http://www.ceska-justice.cz>).

Je proto namístě požadavek na přijetí zákonné úpravy, která by pro účely odběru vzorků DNA blíže vymezila například okruh trestných činů, okruh osob, délku doby uchování získaných údajů, možnost osoby domáhat se výmazu z příslušné evidence a vůbec dala zákonný podklad pro její existenci.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel je francouzský občan, který se v lednu 2008 účastnil shromáždění zemědělského odborového svazu, na němž měl Technický pozemkový výbor a výbor pro otázky venkova sdělit stanovisko k přidělení farmářských pozemků. Shromáždění se odehrávalo v napjatém politickém kontextu, neboť zemědělský odborový svaz podporoval jiné kandidáty než pana F. L., jenž na pozemcích několik let hospodařil. Na konci shromáždění došlo k potyčkám mezi protestujícími a příslušníky četnického sboru. Stěžovatel byl vzat do vazby a předvolán k trestnímu soudu pro úmyslné užití násilí proti úřední osobě s použitím či hrozbou použití zbraně, kterou byl v projednávaném případě deštník. Bylo mu kladeno za vinu, že deštníkem udeřil

příslušníky četnického sboru, což stěžovatel popřel, když mimo jiné tvrdil, že u sebe žádný deštník neměl. Ačkoli se nepodařilo identifikovat konkrétního četníka, jenž byl takto ohrožen, a užitě násilí nevedlo k pracovní neschopnosti nikoho z četnického sboru, byl stěžovatel v březnu 2008 odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání dvou měsíců.

Následně (v prosinci 2008) byl státním zástupcem vyzván, aby se v souladu s čl. 706–55 a 706–56 trestního řádu podrobil odběru biologického materiálu. Za odmítnutí odběru byl stěžovatel odsouzen k peněžitému trestu 500 eur, což potvrdil i odvolací soud, odůvodňuje to tak, že stěžovatel není v původní věci pouze podezřelým, ale odsouzeným (na rozdíl od stěžovatelem citovaného rozsudku ve věci *S. a Marper proti Spojenému království [GC]*, č. 30562/04 a 30566/04, CEDH, 2008), proto požadavek odběru biologického materiálu nepředstavuje nepřiměřený zásah do jeho soukromého života. Odvolací soud rovněž odkázal na rozhodnutí Ústavní rady, které v obecné rovině potvrdilo soulad relevantních ustanovení trestního řádu, na jejichž základě odběry probíhají, s čl. 8 Úmluvy. Dovolání stěžovatele, v němž namítal nepřiměřený zásah do soukromého života vzhledem k délce uchování biologických údajů a k jeho osobním poměrům (jedná se o osobu dokonale identifikovanou, sociálně ukotvenou, se zaměstnáním, rodinným životem a trvalým bydlištěm), bylo Nejvyšším soudem zamítnuto.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

19. Stěžovatel namítá, že bylo zasaženo do jeho práva na respektování soukromého života, a to příkazem, na základě něhož se měl podrobit odběru biologického materiálu za účelem jeho uložení do FNAEG (Národní automatická databáze genetických údajů), a jehož odmítnutí vedlo k odsuzujícímu trestnímu rozsudku. Odvolává se na čl. 8 Úmluvy, který zní:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

20. Vláda s tímto názorem nesouhlasí.

A. K přijatelnosti

21. Soud konstatuje, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a že jí nebrání žádný jiný důvod nepřijatelnosti. Soud ji proto prohlašuje za přijatelnou.

B. K věci samé

1. Tvrzení stran

a) Stěžovatel

22. Stěžovatel nejprve poznamenává, že původním účelem FNAEG bylo shromažďovat genetické údaje sexuálních delikventů, přičemž tato kategorie dnes zahrnuje velký počet protiprávních jednání bez ohledu na závažnost a význam narušení veřejného pořádku. Podle něj nelze spornou evidenci považovat za legitimní pro jakékoli protiprávní jednání vyjmenované v čl. 706-55 trestního řádu (dále jen „TR“), od trestných činů proti lidskosti po násilné jednání související s odborovými organizacemi a svazy. Obecná povaha a absence rozlišení činí tuto evidenci rozpornou se zásadami čl. 8 Úmluvy, neboť není ani odůvodněná ve vztahu ke sledovanému cíli ani nezbytná v rozsahu, v němž neexistuje žádný prostor pro posouzení či možnost odlišení v závislosti na spáchaném protiprávním jednání.

23. Stěžovatel mimo jiné uvádí, že vláda nikterak nevysvětlila, proč má být jeho profil nezbytně evidován po dobu čtyřiceti let nebo proč by měl být podezírán z recidivy. Vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu, za který byl odsouzen, je podle něj zachování jeho genetického profilu po dobu čtyřiceti let nepřiměřené.

24. Co se týče délky uchovávání údajů, stěžovatel rovněž tvrdí, že pokud by byla doba čtyřiceti let v souladu s francouzskou ústavou, neučinila by k tomu Ústavní rada výhrady a vláda by nezamýšlela její změnu prostřednictvím legislativního nařízení. Nicméně uvádí, že do dnešního dne vláda nepodnikla v tomto směru žádné kroky. Taktéž podotýká, že doba uchovávání otisků prstů je ve vztahu k jednomu z nejzávažnějších trestných činů (Gardel proti Francii, č. 16428/08, bod 67, CEDH 2009) nižší než doba stanovená FNAEG.

25. Stěžovatel kromě toho zdůrazňuje, že evidence spadá pod kontrolu státního zástupce, který není soudním orgánem ve smyslu Úmluvy (Moulin proti Francii, č. 37104/06, bod 57, 23. 11. 2010). Veškeré žádosti o vymazání údajů jsou tak předkládány orgánu, jenž nezaručuje nezávislost. FNAEG je nadto využíván pro policejní účely, aniž by dotčeným osobám poskytoval skutečné záruky, a je k dispozici mnohým mezinárodním policejním útvarům.

b) Vláda

26. Vláda, jež nepopírá existenci zásahu do práva na soukromý život stěžovatele, nejprve poznamenává, že tento zásah byl právně podložen čl. 706-56 TR, přičemž právní režim FNAEG je upraven čl. 706-54 a násl. a R. 53-9 a násl. tohoto zákona.

27. Uvádí, že účelem FNAEG je usnadnění identifikace a pátrání po pachatelích trestných činů a protiprávních jednání za pomoci jejich genetického profilu. Význam, který zákonodárce přikládá rozvoji této evidence a její účinnosti, vedl v roce 2001 k tomu, že začal sankcionovat odmítnutí odběru. Ustanovení týkající se FNAEG byla potvrzena Ústavní radou. Podle vlády se má ostatně FNAEG přiblížit národní automatizované soudní evidenci pachatelů sexuálních trestných činů (FIJAS), kterou shledal Soud slučitelnou s požadavky čl. 8 Úmluvy (B. B. proti Francii, č. 5335/06, 17. 11. 2009; M. B. proti Francii, č. 22115/06, 17. 12. 2009; a Gardel, výše citovaný). Sporný zásah tak sledoval legitimní cíl spočívající v prevenci páchaní protiprávních činů.

28. Vláda zdůrazňuje, že na rozdíl od právní úpravy dotčené ve věci S. a Marper (výše citovaný, bod 119), vedou k zápisu do FNAEG toliko taxativně vyjmenované protiprávní činy v čl. 706-55 TR. Třebaže byla tato evidence původně určena ke shromažďování genetických údajů pouze v rámci sexuální delikvence, byl její rozsah následnými reformami rozšířen. Dotčená protiprávní jednání představují určitý stupeň závažnosti a až na jeden případ lze za všechny uložit trest odnětí svobody. S výjimkou trestných činů a přestupků, za něž lze uložit trest odnětí svobody v délce deseti let, nelze uskutečnit odběr bez souhlasu dotčené osoby a od uložených genetických materiálů není možné přezkoumat genetické znaky.

29. Vláda mimo jiné uvádí, že státní zástupce nemá pravomoc posoudit, zda je vhodná osoba odsouzenou za některé z dotčených protiprávních jednání do FNAEG zapsat, či nikoli. Použití indikativu v čl. R. 53-21 TR nenechává státním zástupcům žádný prostor pro uvážení.

30. Podle názoru vlády se s podmínkami užívání, konzultací a uchovávání údajů ve FNAEG pojí důležité procesní záruky. Tato evidence je provozována ústředním ředitelstvím soudní policie Ministerstva vnitra a podléhá dvojí kontrole, a to státního zástupce stojícího mimo hierarchii, jmenovaného ministrem spravedlnosti, a národní komise pro informace a svobody. Přístup k informacím a možnost přistoupit k úkonům identifikace je umožněn toliko zaměstnancům ředitelství vědecké a technické policie, jakož i řádně pověřeným příslušníkům četnického sboru.

31. Vláda má za to, že absence řízení o výmaz, které by bylo k dispozici odsouzeným osobám, není excesivní vzhledem k tomu, že maximální doba uchování je omezena na čtyřicet let, že zápis genetického profilu do FNAEG není spojen s žádnou povinností dotčené osoby a že údaje jsou používány toliko v případě nového spáchání protiprávního jednání.

32. Vláda nicméně uvádí, že vzhledem k výhradám formulovaným Ústavní radou, z nichž jedna se týká přiměřenosti délky uchování genetických profilů, je připravena předložit Státní radě návrh legislativního nařízení, jehož důsledkem by byla změna ustanovení čl. R. 53-14 TŘ.

2. Posouzení Soudu

33. Soud připomíná, že zásah ve smyslu čl. 8 představuje již pouhé uložení údajů týkajících se soukromého života jednotlivce (Leander proti Švédsku, 26. 3. 1987, bod 48, série A, č. 116). Není relevantní, zda budou uložené údaje následně použity, či nikoli (Amann proti Švýcarsku [GC], č. 27798/95, bod 69, CEDH 2000-II). Profily DNA pak obsahují důležité množství údajů jedinečné osobní povahy (S a Marper, výše citovaný, bod 75).

34. Soud úvodem upřesňuje, že si je plně vědom toho, že za účelem ochrany svých obyvatel, jak je jejich povinností, byly vnitrostátní orgány přiměřeně k vytvoření evidencí účinně přispívajících ke stíhání a prevenci některých protiprávních jednání, a to zejména těch nejzávažnějších, jako jsou protiprávní jednání sexuální povahy, pro něž byla FNAEG vytvořena (viz zejména Gardel, B. B. a M. B.). Nicméně taková ustanovení nelze používat excesivně za účelem maximalizace tam umístěných informací a délky jejich uchování. Bez respektování nezbytné přiměřenosti ve vztahu k legitimním cílům, které se k nim váží, by totiž výhody, které přinášejí, byly nepříznivě poznamenány vážnými zásahy do práv a svobod, které musí státý podle Úmluvy zajistit osobám spadajícím pod jejich jurisdikci (M. K. proti Francii, č. 19522/09, bod 35, 18. 4. 2013).

35. V projednávaném případě Soud uvádí, že stěžovatel není do dnešního dne evidován ve FNAEG, neboť se odmítl podrobit odběru DNA, ke kterému byl podle zákona povinen. Na základě této skutečnosti však byl trestně stíhán. Není předmětem sporu, že je toto odsouzení zkoumáno z pohledu zásahu do soukromého života stěžovatele ve smyslu čl. 8 odst. 1 Úmluvy.

36. Soud rovněž podotýká, že strany nepopírají soulad sporného zásahu se zákonem, a to s články 706-54 až 706-56 a R. 53-9 a násl. TŘ, a skutečnost, že sledoval legitimní cíl, tedy zjišťování, a v důsledku toho i předcházení páchaní protiprávních jednání.

37. Náleží tak Soudu, aby přezkoumal nezbytnost tohoto zásahu ve světle požadavků Úmluvy. Vnitrostátním orgánům jako prvním přísluší posoudit, kde se nachází spravedlivá rovnováha v každém daném případě, než k hodnocení přistoupí Soud jakožto poslední prostředek, a proto je v tomto smyslu státům zásadně ponechán určitý prostor pro posouzení. Rozsah tohoto prostoru se různí a závisí na některých skutečnostech, jako je zejména povaha dotčených činností a účel omezení. Jelikož se jedná o zvlášť důležitý aspekt existence či identity jednotlivce, je prostor pro posouzení ponechaný státu zásadně omezený.

38. Ochrana osobních údajů je základním prvkem výkonu práva na soukromý život chráněného čl. 8 Úmluvy. Vnitrostátní právní úprava proto musí poskytovat odpovídající záruky k zabránění jakéhokoli užívání osobních údajů, které by nebylo v souladu se zárukami stanovenými v uvedeném článku. Nezbytnost existence takovýchto záruk je o to potřebnější, jedná-li se o osobní údaje podléhající automatizovanému zacházení, zejména jsou-li tyto údaje používány za policejními účely. Vnitrostátní právo musí zejména zajistit, aby tyto údaje byly relevantní a nebyly nepřiměřené ve vztahu k účelům, pro které jsou evidovány, a aby období, po které jsou uchovávány ve formě umožňující identifikaci dotčených osob, nepřekračovalo nezbytnou délku vzhledem k účelům, pro které jsou evidovány. Vnitrostátní právo musí rovněž obsahovat vhodné záruky k účinné ochraně evidovaných osobních údajů proti nesprávnému užití či zneužití a zároveň umožnit podání návrhu na výmaz uložených údajů (B. B. proti Francii).

39. V projednávaném případě nepředstavoval zápis do evidence, jemuž se stěžovatel vyhnul za cenu trestního odsouzení, sám o sobě žádnou další povinnost vůči dotčenému. Navíc splňoval podmínky ohledně dostatečně vymezených konzultací.

40. Soud taktéž konstatuje, že čl. 706-56 TR upřesňuje, že jej lze uskutečnit z biologického materiálu, který lze přirozeně oddělit z těla dotčené osoby (bod 14 výše).

41. Ostatně Soud uvádí, že podle čl. 706-54 TR může toliko taxativně vyjmenované protiprávní jednání v čl. 706-55 TR vést k zápisu do FNAEG.

42. V tomto ohledu je třeba poznamenat, že na základě čl. R. 53-14 TR nemůže doba uchování profilů DNA přesáhnout čtyřicet let, jde-li o osobu odsouzenou za některé z protiprávních jednání vyjmenovaných v čl. 706-55, jež podle vlády mají představovat „určitý stupeň závažnosti“. Soud nejprve uvádí, že se v zásadě jedná o maximální dobu, která měla být upravena legislativním nařízením. Avšak vzhledem k tomu, že toto nařízení nebylo přijato, se doba čtyřiceti let ve skutečnosti, s výjimkou uchování na dobu neurčitou, podobá spíše normě než maximu (M. K., výše citovaný, bod 45; a Brunet, výše citovaný, bod 43), a to zejména pro jednotlivce, kteří dosáhli určitého věku.

43. Soud dále uvádí, že Ústavní rada vydala dne 16. září 2010 rozhodnutí prohlášení ustanovení týkající se předmětné evidence za ústavně komfortní, mimo jiné s výhradou „přiměřenosti délky uchování osobních údajů vzhledem k účelu záznamu, povaze nebo závažnosti dotčeného protiprávního jednání“. Do dnešního dne nebylo na tuto výhradu adekvátně reagováno. Soud tak uvádí, že momentálně není upravena žádná diferenciací podle povahy a závažnosti spáchaného protiprávního jednání, a to bez ohledu na významnou rozdílnost možných situací, které mohou spadat do rozsahu působnosti čl. 706-55 TR. O tom svědčí i situace stěžovatele a jeho jednání spadající do kontextu politiky a odborové organizace či svazu, týkající se pouhých ran deštníkem vůči příslušníkům četnického sboru, kteří

ani nebyli identifikováni, ve srovnání se závažností protiprávních jednání, mezi nimiž mohou být zvlášť závažné trestné činy uvedené v čl. 706-55 TR, jako jsou například sexuální trestné činy, terorismus, trestné činy proti lidskosti či obchodování s lidmi. Projednáváný případ se od těchto situací, zejména týkajících se tak závažných trestných činů jako je organizovaná trestná činnost (S. a Marper, výše citovaný) nebo sexuální útoky (Gardel, B. B. a M. B., výše citovaný), zjevně liší.

44. Pokud jde dále o řízení o výmazu, není sporné, že takové řízení existuje toliko pro osoby podezřelé, nikoli pro osoby odsouzené, jakou je stěžovatel. Soud má přitom za to, že rovněž osoby odsouzené by měly mít konkrétní možnost podat návrh na výmaz uložených údajů (B. B. proti Francii, výše citovaný; a Brunet, výše citovaný), a to za účelem, jak bylo výše připomenuto, přiměřenosti délky uchování povaze protiprávního jednání a účelům omezení [viz *mutatis mutandis*, Peruzzo a Martens proti Německu (rozhodnutí), č. 7841/08 a 57900/12, jakož i B. B. a M. B., výše citované].

45. Soud má proto za to, že současný režim uchovávání profilů DNA ve FNAEG, kterému se stěžovatel bránil odmítnutím odběru, neumožňuje dostatečnou ochranu dotčené osoby jak z důvodu své délky, tak nemožnosti výmazu. Proto neodpovídá spravedlivé rovnováze mezi veřejnými a soukromými zájmy, jež stojí v projednávaném případě proti sobě.

46. Tyto skutečnosti Soudu stačí k závěru o tom, že žalovaný stát v této věci překročil svůj prostor pro posouzení. Trestní odsouzení stěžovatele za odmítnutí podrobit se odběru určenému k zaznamenání jeho profilu do FNAEG proto představuje nepřiměřený zásah do jeho práva na respektování soukromého života, přičemž jej nelze považovat za nezbytný v demokratické společnosti.

47. Proto došlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

II. K APLIKACI ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

48. Podle čl. 41 Úmluvy:

„Jestliže Soud prohlásí, že byla porušena Úmluva nebo její protokoly, a jestliže vnitrostátní právo zúčastněné vysoké smluvní strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení, Soud přízná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Újma

49. Stěžovatel požadoval 50 000 eur jako náhradu nemajetkové újmy, kterou měl utrpět zásahem do jeho osobních a filozofických zásad týkajících se respektování jeho osoby a integrity. Tvrdí, že rovněž významně morálně trpěl, když musel vzdorovat veřejnému pořádku zákona, jenž měl za nelegitimní.

50. Vláda uvádí, že je tato částka zjevně nepřiměřená a její odůvodnění je nedostatečné. Podle jejího názoru postačuje k napravení případné morální újmy stěžovatele samotné konstatování porušení čl. 8.

51. Soud má za to, že stěžovatel utrpěl morální újmu za odsouzení pro odmítnutí podrobit se odběrům pro účely FNAEG. Na základě svého spravedlivého uvážení podle čl. 41 přiznal Soud stěžovateli z tohoto titulu částku 3 000 eur.

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Prohlašuje*, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy;
3. *Rozhoduje*, že žalovaný stát má stěžovateli zaplatit ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy se rozsudek stane konečným v souladu s čl. 44 odst. 2 Úmluvy, následující částky:

- i) 3 000 eur (tři tisíce eur) a případnou částku daně, kterou může být stěžovatel povinen zaplatit, za nemajetkovou újmu;
- ii) 3 000 eur (...) za náklady řízení.

(Zpracovali JUDr. Antonín Draštík a JUDr. Zuzana Brzobohatá)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VELKÝ SENÁT
5. 9. 2017
VĚC BĂRBULESCU PROTI RUMUNSKU
(rozsudek ve věci Bărbulescu proti Rumunsku, stížnost č. 61496/08)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 8

Odkazy na českou právní úpravu:

§ 316 odst. 1–3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce

§ 182 odst. 1 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

§ 3 odst. 2 písm. a), § 81–82, § 86, § 90 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

K otázce monitorování internetové činnosti zaměstnanců na pracovišti a propuštění ze zaměstnání z důvodu posílání soukromých zpráv ze zařízení zaměstnavatele.

Klíčová slova:

sledování komunikace – respektování soukromého života – ochrana korespondence – ochrana osobnosti – přiměřenost

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí ESLP řeší otázku tvrzeného porušení čl. 8 Úmluvy, k němuž mělo podle stěžovatele dojít za situace, kdy stěžovatel byl zaměstnán u soukromé společnosti jako obchodník, přičemž podle interních směrnic společnosti bylo přísně zakázáno využívat zařízení společnosti, jako například počítače, kopírky či telefony k soukromým účelům. V rámci následně prováděného šetření zaměstnavatel předložil pětáctyřicetistránkový přepis jeho komunikace ve sledovaném období, a to včetně ryze soukromých zpráv stěžovatele vyměněných s jeho snoubenkou a bratrem. To pak bylo důvodem ukončení pracovněprávního vztahu ze strany zaměstnavatele. Stěžovatel následně neuspěl u vnitrostátních soudů, pokud se domáhal zrušení výpovědi, když měl za to, že zaměstnavatel porušil jeho právo na ochranu listovního tajemství a právo na ochranu soukromého života. Stěžovatel nebyl úspěšný, pokud se poté se stížností obrátil na Evropský soud pro lidská práva a namítal porušení čl. 8 Úmluvy. Senát čtvrté sekce ESLP totiž dospěl k závěru, že v daném případě nedošlo k porušení uvedeného článku Úmluvy. Naproti tomu Velký senát ESLP rozhodl jedenácti hlasy ku šesti, že v předmětném případě došlo k porušení čl. 8 Úmluvy, s tím, že konstatování porušení práva je dostatečným zadostiučiněním za nemajetkovou újmu, kterou stěžovatel utrpěl.

Velký senát ESLP mimo jiné poukázal na to, že dospěl k závěru, že se zdá, že stěžovatel nebyl předem informován o rozsahu a povaze činností sledování ze strany svého zaměstnavatele nebo o možnosti, že zaměstnavatel může mít přístup ke skutečnému obsahu jeho zpráv. Přitom mezinárodní a evropské normy vyžadují, aby byl subjekt údajů předtím, než budou prováděny jakékoliv monitorovací činnosti, o takové činnosti informován. Soud se současně mimo jiné pozastavil nad tím, že otázka rozsahu sledování a míry narušení stěžovatelova soukromí nebyla v posuzované věci vnitrostátními soudy zkoumána, ačkoliv zaměstnavatel v průběhu sledovaného období zaznamenal veškerou stěžovatelovu komunikaci, měl k ní přístup a následně vytiskl i její obsah. Vytkl též, že vnitrostátní soudy dostatečně neposoudily, zda ke sledování stěžovatelovy komunikace (vůbec) existovaly oprávněné důvody. Soud uzavřel že vnitrostátní orgány neposkytly adekvátní ochranu stěžovatelovu právu na respektování jeho soukromého života a korespondence a že v důsledku toho nenastolily spravedlivou rovnováhu mezi zúčastněnými zájmy. Došlo tak k porušení čl. 8 Úmluvy.

Předkládané rozhodnutí má ambici být značným inspiračním zdrojem při posuzování možných střetů mezi osobnostním právem člověka na soukromí a například právem zaměstnavatele kontrolovat, zda zaměstnanci dodržují zákonný zákaz bez souhlasu zaměstnavatele užívat pro svou osobní potřebu výrobní a pracovní prostředky zaměstnavatele. Je nutno zdůraznit, že v ustanovení § 3 odst. 2 písm. a) zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, se stanoví, že soukromé právo spočívá zejména na zásadách, že každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí, přičemž zásady ochrany soukromí dále rozvíjí § 81 až 82, § 86 a § 90 téhož zákona. Naproti tomu zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v odstavci prvním až třetím svého § 316 zakotvuje, že zaměstnanci nesmějí bez souhlasu zaměstnavatele užívat pro svou osobní potřebu výrobní a pracovní prostředky zaměstnavatele včetně výpočetní techniky ani jeho telekomunikační zařízení. Dodržování zákazu podle věty první je zaměstnavatel oprávněn přiměřeným způsobem kontrolovat, přičemž však nesmí bez závažného důvodu spočívajícího ve zvláštní povaze činnosti zaměstnavatele narušovat soukromí zaměstnance na pracovištích a ve společných prostorách zaměstnavatele tím, že podrobuje zaměstnance otevřenému nebo skrytému sledování, odposlechu a záznamu jeho telefonických hovorů, kontrole elektronické pošty nebo kontrole listovních zásilek adresovaných zaměstnanci. Jestliže je však u zaměstnavatele dán závažný důvod spočívající ve zvláštní povaze činnosti zaměstnavatele, který odůvodňuje zavedení výše uvedených kontrolních mechanismů, je zaměstnavatel povinen přímo informovat zaměstnance o rozsahu kontroly a o způsobech jejího provádění. Nelze současně přehlédnout ani možné trestněprávní konsekvence na něž dopadá ustanovení § 182 odst. 1 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel, pan Bogdan Bărbulescu, byl od roku 2004 do roku 2007 zaměstnán u soukromé společnosti jako obchodník. Na pokyn svého zaměstnavatele si za účelem komunikace se zákazníky zřídil účet v aplikaci Yahoo Messenger. Zároveň již jeden čistě soukromý uživatelský účet u Yahoo Messenger založený měl. Podle interních směrnic společnosti bylo přísně zakázáno využívat zařízení společnosti, jako například počítače, kopírky či telefony k soukromým účelům, přičemž stěžovatel byl s těmito směrnicemi při vstupu do zaměstnání seznámen a podepsal jejich kopii.

V červenci roku 2007 ho zaměstnavatel vyzval k podání vysvětlení a informoval ho, že od 5. do 13. července 2007 byla jeho komunikace v programu Yahoo Messenger monitorována a že v rozporu s interními pravidly zaměstnavatele v pracovní době využíval internet k soukromým účelům. Pan Bărbulescu nejdříve jeho tvrzení popřel, následně ale zaměstnavatel předložil pětáctyřicetistránkový přepis jeho komunikace ve sledovaném období, a to včetně ryze soukromých zpráv vyměněných s jeho snoubenkou a bratrem. Z těchto důvodů byl pracovněprávní vztah ze strany zaměstnavatele ukončen.

Pan Bărbulescu se u vnitrostátních soudů domáhal zrušení výpovědi, neboť podle jeho názoru zaměstnavatel porušil jeho právo na ochranu listovního tajemství a právo na ochranu soukromého života. Rumunské soudy jeho argumentaci nepřisvědčily a zdůraznily, že internet, který stěžovatel využíval ke konverzaci, byl dodáváný ze strany zaměstnavatele, a to včetně počítače, ze kterého tyto zprávy posílal. Stěžovatel byl zároveň hromadným e-mailem zaměstnavatele z června 2007 vyzván mimo jiné k dodržování pracovní kázně, a to včetně věnování času v pracovní době pouze pracovním záležitostem, s tím, že plnění těchto povinností může být monitorováno. Stěžovatel si tudíž byl vědom svých povinností, a proto v konfliktu práva na ochranu osobnosti a práva zaměstnavatele na kontrolu svých zaměstnanců v tomto případě při zvážení všech kritérií přiměřenosti převážilo právo zaměstnavatele.

Stěžovatel se následně se stížností obrátil na Evropský soud pro lidská práva a namítal porušení čl. 8 Úmluvy, ke kterému mělo dojít jeho propuštěním na základě nepřiměřené kontroly zaměstnavatele a využitím důvěrných informací jako důkazního prostředku.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY:

A. Závěry senátu čtvrté sekce:

56. V rozsudku ze dne 12. ledna 2016 senát čtvrté sekce ESLP nejprve konstatoval, že je v projednávané věci aplikovatelný čl. 8 Úmluvy. (...)

57. Dále senát čtvrté sekce přezkoumal věc z hlediska pozitivních povinností státu, jelikož bylo rozhodnutí o stěžovatelově propuštění přijato subjektem soukromého práva. Proto senát dále zkoumal, zda vnitrostátní orgány dosáhly spravedlivé rovnováhy mezi stěžovatelovým právem na respektování soukromého života a korespondence, a zájmy jeho zaměstnavatele.

58. Senát čtvrté sekce uvedl, že stěžovateli bylo umožněno podat žalobu a vznést své argumenty u pracovněprávních soudů. Vnitrostátní soudy dospěly k závěru, že stěžovatel porušil pracovní kázeň tím, že v pracovní době využíval internet k osobním účelům a zohlednily rovněž průběh disciplinárního řízení, zejména skutečnost, že zaměstnavatel stáhl a uveřejnil obsah stěžovatelovy komunikace až poté, co stěžovatel prohlásil, že službu Yahoo Messenger použil pouze pro pracovní účely.

59. Senát čtvrté sekce dále poznamenal, že vnitrostátní soudy nezaložily svá rozhodnutí na obsahu stěžovatelovy komunikace, a že monitorovací činnosti zaměstnavatele byly omezeny na použití služby Yahoo Messenger.

60. V důsledku toho rozhodl, že nedošlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

B. Rozsah věci před velkým senátem

61. Soud konstatuje, že v předcházejícím řízení u čtvrté sekce stěžovatel tvrdil, že rozhodnutí jeho zaměstnavatele ukončit jeho pracovní poměr bylo založeno na porušení práva na respektování soukromého života a korespondence zakotveného v čl. 8 Úmluvy a tím, že tato výpověď nebyla následně zrušena, vnitrostátní soudy nedodržely svou povinnost toto právo chránit.

62. Soud připomíná, že stížnost předložená velkému senátu je stížností v takovém rozsahu, v jakém ji senát čtvrté sekce prohlásil za přípustnou (viz K. a T. proti Finsku, č. 25702/94, rozsudek velkého senátu ze dne 12. 7. 2001, § 140 a 141; DH a další proti České republice, č. 57325/00, rozsudek velkého senátu ze dne 13. 11. 2007, § 109; a Blokhin proti Rusku, č. 47152/06, rozsudek velkého senátu ze dne 23. 3. 2016, § 91).

63. Teprve ve svém vyjádření před velkým senátem stěžovatel poprvé poukázal na odmítnutí trestní stížnosti podané v roce 2012 v souvislosti s údajným porušením práva na listovní tajemství ze strany zaměstnavatele (viz bod 90 níže).

64. Tato nová námitka nebyla v rozhodnutí senátu čtvrté sekce ze dne 12. ledna 2016 o přípustnosti, které vymezuje hranice přezkumu žádosti, zmíněna. Z tohoto

důvodu nespadá do oblasti působnosti projednávání věci velkým senátem, který tudíž nemá pravomoc k tomu, aby se s ní mohl vypořádat, a proto omezí svůj přezkum na stížnost, kterou senát čtvrté sekce prohlásil za přípustnou.

C. Použitelnost čl. 8 Úmluvy

(...)

74. Při aplikaci těchto zásad na projednávanou věc Soud nejprve poznamenává, že dotčený druh zpravodajské služby pro rychlé zasílání zpráv na internetu je pouze jednou z forem komunikace umožňující jednotlivcům vést soukromý společenský život. Současně je zasílání a přijímání takových zpráv zahrnuto pod pojem „korespondence“, a to i v případě, že jsou odesílány z počítače zaměstnavatele. Soud nicméně připomíná, že zaměstnavatel stěžovatele i ostatní zaměstnance upozornil, že nemají zařízení společnosti využívat pro soukromé účely.

75. Soud dále zaznamenal, že zaměstnavatel s cílem zajistit dodržování tohoto požadavku zavedl systém sledování využívání internetu ze strany zaměstnanců. Dokumenty ve spisu, zejména ty, které se týkají disciplinárního řízení proti stěžovateli, dosvědčují, že byl během procesu sledování zaznamenáván a uchováván jak tok, tak obsah stěžovatelovy komunikace.

76. Soud zaznamenal, že navzdory tomuto požadavku ze strany zaměstnavatele stěžovatel vedl v pracovní době korespondenci se svou snoubenkou a bratrem, přičemž některé z těchto zpráv byly důvěrné povahy.

77. Ze spisu podle Soudu vyplývá, že stěžovatel byl o zákazu užívání internetu k osobním účelům stanoveném vnitřními předpisy skutečně informován. Nicméně není jasné, zda byl před sledováním své komunikace informován také o možnosti monitorování jeho internetové činnosti. Vláda uvedla, že se stěžovatel s informačním oznámením zaměstnavatele o sledování jeho korespondence seznámil v neurčené době ve dnech mezi 3. až 13. červencem 2007. Vnitrostátní soudy nicméně upustily od zjišťování, zda byl stěžovatel informován o sledování před datem, kdy bylo zahájeno.

78. V každém případě není zřejmé, zda byl stěžovatel v předstihu informován o rozsahu a povaze monitorování nebo o možnosti, že by zaměstnavatel mohl mít přístup ke skutečnému obsahu jeho komunikace.

79. Soud bere rovněž na vědomí stěžovatelův argument, že si účet Yahoo Messenger vytvořil sám a byl zároveň jedinou osobou, která znala heslo. Kromě toho spis naznačuje, že zaměstnavatel získal rovněž přístup k osobnímu účtu stěžovatele v programu Yahoo Messenger. Ať už se tak stalo, či nikoliv, je zřejmé, že si stěžovatel pracovní účet Yahoo Messenger vytvořil podle pokynů svého zaměstnavatele za účelem komunikace se zákazníky, a zaměstnavatel tak k němu měl přístup.

80. Je možné se ptát, zda – a pokud ano, do jaké míry – omezující vnitřní předpisy zaměstnavatele naznačily stěžovateli přiměřené očekávání, co se týká míry

jeho soukromí. Ať už tomu bylo jakkoliv, pokyny zaměstnavatele nemohou snížit soukromý společenský život na pracovišti na nulu. Povinnost respektovat soukromý život a korespondenci i nadále existuje, a to i v případech, že je nutné ji v některých případech přiměřeně omezit.

81. S přihlédnutím ke všem výše uvedeným úvahám dospěl Soud k závěru, že se na stěžovatelovu komunikaci na pracovišti vztahovaly pojmy „soukromý život“ a „korespondence.“ Za okolností projednávané věci je proto čl. 8 Úmluvy aplikovatelný.

D. Soulad s čl. 8 Úmluvy

(...)

2. Hodnocení Soudu

a) Zda se věc týká negativního či pozitivního závazku státu

108. Nejprve je třeba určit, zda by se měla projednávaná věc přezkoumat z hlediska negativních nebo pozitivních závazků státu. Soud znovu připomíná, že podle čl. 1 Úmluvy smluvní strany zajistí všem v jejich jurisdikci práva a svobody vymezené v Úmluvě. Zásadním cílem čl. 8 Úmluvy je chránit jednotlivce proti svévolnému zasahování ze strany orgánů veřejné moci, přičemž čl. 8 také může uložit státu určité pozitivní povinnosti, aby zajistil účinné dodržování takových práv (viz mimo jiné rozsudky X a Y proti Nizozemsku, rozsudek ze dne 26. 3. 1985, § 23; Von Hannover proti Německu č. 2, č. 40660/08 a 60641/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. 2. 2012, § 98; a Hämäläinen proti Finsku, č. 37359/09, rozsudek velkého senátu ze dne 16. 7. 2014, § 62).

109. V projednávané věci Soud připomíná, že opatření napadené stěžovatelem, totiž sledování jeho komunikace na Yahoo Messenger, které vedlo k disciplinárnímu řízení proti němu a jeho následnému propuštění, nebylo přijaté orgánem státu, ale soukromou obchodní společností. Sledování stěžovatelovy komunikace a kontrola jejího obsahu ze strany zaměstnavatele za účelem odůvodnění jeho propuštění nemůže být tedy považováno za „zásah“ do jeho práva ze strany státního orgánu.

110. Soud připomíná, že vnitrostátní soudy zhodnotily zaměstnavatelem provedená opatření jako oprávněná a legitimní. Je pravda, že sledování stěžovatelovy komunikace nebylo výsledkem přímého zásahu vnitrostátních orgánů; avšak jejich odpovědnost je založena, pokud skutečnosti, které jsou předmětem stížnosti, dosvědčí, že stěžovateli z jejich strany nebylo zaručeno užívání práva zakotveného v čl. 8 Úmluvy (viz *mutatis mutandis*, Obst proti Německu, č. 425/03, rozsudek ze dne 23. 9. 2010, § 40 a 43; a Schüth proti Německu, č. 1620/03, rozsudek ze dne 23. 9. 2010, § 54 a 57).

111. Ve světle konkrétních okolností této věci (viz bod 109 výše), s ohledem na svůj závěr týkající se použitelnosti čl. 8 Úmluvy (viz bod 81 výše) a na skutečnost, že výkon stěžovatelova práva na respektování jeho soukromého života a korespondence byl narušen činnostmi soukromého zaměstnavatele, se Soud domnívá, že by stížnost měla být přezkoumána z hlediska pozitivních povinností státu.

112. Zatímco hranice mezi pozitivními a negativními povinnostmi státu vyplývajícími z Úmluvy se nedají přesně vymezit, aplikovatelné zásady jsou přesto podobné. V obou kontextech je třeba mít na zřeteli zejména spravedlivou rovnováhu mezi konkurenčními zájmy jednotlivce a celé společnosti, která v každém případě náleží do prostoru pro uvážení členského státu (viz Palomo Sánchez a další proti Španělsku, č. 28955/06 a 3 další, rozsudek velkého senátu ze dne 12. 9. 2011, § 62).

b) Obecné zásady platné pro posouzení pozitivní povinnosti státu zajistit respektování soukromého života a korespondence v kontextu pracovního poměru

113. Soud připomíná, že volba prostředků určených k zajištění souladu s čl. 8 Úmluvy v oblasti vztahů mezi jednotlivci mezi sebou je v zásadě záležitostí, která spadá do prostoru pro uvážení smluvních států. Existují různé způsoby, jak zajistit dodržování respektování soukromého života, a povaha povinností státu bude záviset na konkrétním aspektu soukromého života, do kterého by mohlo být zasaženo (viz Söderman proti Švédsku, č. 5786/08, rozsudek velkého senátu ze dne 12. 11. 2013, § 79).

114. Úkolem Soudu v projednávané věci tedy je objasnit povahu a rozsah pozitivních povinností, které žalovaný stát musel dodržovat při ochraně práva stěžovatele na respektování jeho soukromého života a korespondence v souvislosti s jeho zaměstnáním.

115. Soud připomíná, že za určitých okolností nejsou pozitivní závazky státu podle čl. 8 Úmluvy adekvátně splněny, pokud stát nezajistí dodržování respektování soukromého života ve vztazích mezi jednotlivci vytvořením legislativního rámce, jenž bude zohledňovat různé zájmy, které je třeba v konkrétním kontextu chránit (viz výše uvedený rozsudek X a Y proti Nizozemsku, § 23, 24 a § 27; a MC proti Bulharsku, č. 39272/98, rozsudek ze dne 4. 12. 2003, § 150, týkající se sexuálního napadení nezletilých osob; viz rovněž KU proti Finsku, č. 2872/02, rozsudek ze dne 2. 12. 2008, § 43 a 49 a další).

116. Soud připouští, že ochranná opatření nejsou obsažena pouze v pracovním právu, ale také v právu občanském a trestním. Pokud jde o pracovní právo, musí Soud zjistit, zda byl žalovaný stát v projednávané věci povinen vytvořit legislativní rámec na ochranu práva stěžovatele na respektování jeho soukromého života a korespondence v rámci jeho profesního vztahu se soukromým zaměstnavatelem.

117. V této souvislosti se Soud domnívá, že je rovněž třeba vzít v úvahu specifické rysy pracovního práva. Vztah mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem je

smluvní, se zvláštními právy a povinnostmi na obou stranách a je charakterizován právní podřízeností. Řídí se vlastními právními předpisy, které se značně liší od pravidel obecně aplikovaných na vztahy mezi jednotlivci (viz Saumier proti Francii, č. 74734/14, rozsudek ze dne 12. 1. 2017, § 60).

118. Z hlediska regulace ponechává pracovní právo prostor pro vyjednávání mezi stranami pracovní smlouvy. Obecně tedy strany samy regulují podstatnou část obsahu jejich vztahů (viz *mutatis mutandis* Wretlund proti Švédsku, č. 46210/99, rozsudek ze dne 9. 3. 2004 o povinnosti stěžovatele, zaměstnance v jaderné elektrárně, podstoupit testy proti drogám a slučitelnosti takového opatření s čl. 8 Úmluvy, Gustafsson proti Švédsku, č. 15573/89, rozsudek ze dne 25. 4. 1996, § 45, Demir a Baykara proti Turecku, č. 34503/97, rozsudek velkého senátu ze dne 12. 11. 2008, § 140–146). Ze srovnávacího materiálu, který je Soudu k dispozici, rovněž vyplývá, že v této věci neexistuje evropský konsenzus. Jen málo členských států výslovně upravilo otázku výkonu práva na respektování soukromého života a korespondence zaměstnanců na pracovišti.

119. S ohledem na výše uvedené úvahy je Soud toho názoru, že smluvní státy musí mít širokou volnost při posuzování potřeby stanovit právní rámec upravující podmínky, za kterých může zaměstnavatel monitorovat elektronickou nebo jinou komunikaci zaměstnanců nepracovní povahy na pracovišti.

120. Nicméně ani prostor pro uvážení, který mají členské státy v této oblasti, nemůže být neomezený. Vnitrostátní orgány by měly zajistit, aby zavedení monitorovacích opatření a sledování komunikace zaměstnanců ze strany zaměstnavatele, bez ohledu na rozsah a trvání takových opatření, bylo prováděno vhodnými a dostatečnými zárukami proti zneužití (viz *mutatis mutandis*, rozsudek Klass a další proti Německu, č. 5029/71, rozsudek ze dne 6. 9. 1978; a Roman Zakharov proti Rusku, č. 47143/06, rozsudek velkého senátu ze dne 4. 12. 2015, § 232–234).

121. Soud si je vědom rychlého vývoje v této oblasti. Přesto se domnívá, že jsou přiměřenost a procesní záruky proti zneužití zásadní. V této souvislosti by vnitrostátní orgány měly považovat za důležité tyto faktory:

- i) zda byl zaměstnanec informován o možnosti, že by zaměstnavatel mohl přijmout opatření k monitorování korespondence a jiných sdělení a o provádění těchto opatření. Zatímco v praxi mohou být zaměstnanci informováni různými způsoby v závislosti na konkrétních skutkových okolnostech každého případu, Soud se domnívá, že pokud mají být opatření považována za slučitelná s požadavky čl. 8 Úmluvy, mělo by být oznámení jednoznačné, co se týče povahy takových opatření, a mělo by být dáno předem;
- ii) rozsah sledování zaměstnavatelem a míra narušení soukromí zaměstnance. V tomto ohledu je třeba rozlišovat mezi sledováním toku komunikace a jejího obsahu. Mělo by se brát v úvahu i to, zda byla sledována veškerá

komunikace nebo jen část z ní, stejně jako otázka, zda bylo sledování časově omezené a kolik lidí mělo přístup k jeho výsledkům (viz Köpke proti Německu, č. 420/07, rozhodnutí ze dne 5. 10. 2010). Totéž platí pro prostorové limity monitorování;

iii) zda zaměstnavatel předložil legitimní zdůvodnění nutnosti sledování komunikace a přístupu k jejímu obsahu. Vzhledem k tomu, že sledování obsahu komunikace je z povahy věci podstatně invazivnější metodou, vyžadují se závažnější důvody;

iv) zda by bylo možné vytvořit monitorovací systém založený na méně rušivých metodách a opatřeních, než je přímý přístup k obsahu komunikace zaměstnance. V této souvislosti je třeba s ohledem na zvláštní okolnosti každého případu posoudit, zda mohl být cíl sledovaný zaměstnavatelem dosažen bez přímého přístupu k veškerému obsahu zaměstnancovy komunikace;

v) důsledky sledování korespondence pro zaměstnance, který se těmto opatřením podrobil (viz *mutatis mutandis* podobné kritérium použité při posuzování přiměřenosti zásahu do výkonu svobody projevu chráněného čl. 10 Úmluvy v *Axel Springer AG* proti Německu, č. 39954/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. 2. 2012, § 95); a využití výsledků sledování zaměstnavatelem, zejména zda byly výsledky použity k dosažení deklarovaného cíle opatření (viz výše uvedený rozsudek Köpke);

vi) zda byly zaměstnanci poskytnuty odpovídající záruky, zejména v případě, že sledovací činnosti zaměstnavatele měly narušující povahu. Takové záruky by měly zejména zajistit, aby zaměstnavatel neměl přístup ke skutečnému obsahu dotčené komunikace, pokud zaměstnanec nebyl o této možnosti předem informován.

V této souvislosti je třeba znovu zdůraznit, že pro to, aby pracovní vztah mohl být přínosný, musí být založen na vzájemné důvěře (viz výše uvedený rozsudek *Palomo Sánchez* a další, § 76).

122. V neposlední řadě by vnitrostátní orgány měly zajistit, aby zaměstnanec, jehož komunikace je sledována, měl přístup k nápravě před soudním orgánem příslušným k posouzení, jak byla výše uvedená kritéria dodržena a zda byla napadená opatření zákonná (viz výše uvedený rozsudek *Obst*, § 45 a rozhodnutí Köpke, citované výše).

123. V projednávané věci bude Soud posuzovat, jak se vnitrostátní soudy, na které se stěžovatel obrátil se svou žalobou, zabývaly jeho stížností na porušení práva na respektování soukromého života a korespondence ze strany zaměstnavatele.

c) Aplikace na projednávanou věc

124. Vnitrostátní soudy dospěly k závěru, že v projednávané věci na jedné straně stojí právo stěžovatele na respektování soukromého života a na druhé straně právo zaměstnavatele provádět kontrolu, včetně odpovídajících disciplinárních pravomocí, aby byl zajištěn řádný chod společnosti. Soud se domnívá, že na základě pozitivních závazků státu podle čl. 8 Úmluvy byly vnitrostátní orgány povinny provést mezi těmito konkurenčními zájmy test proporcionality.

125. Soud připomíná, že přesným předmětem stížnosti, která mu byla předložena, je údajné nesplnění povinnosti vnitrostátních soudů v rámci pracovněprávního sporu chránit právo stěžovatele podle čl. 8 Úmluvy na respektování jeho soukromí a korespondence v kontextu zaměstnání. Přes Soudem i v průběhu vnitrostátních soudních řízení stěžovatel zejména uváděl, že zaměstnavatel nezákonně sledoval jeho soukromou komunikaci prostřednictvím účtů Yahoo Messenger a jejich obsah následně použil v disciplinárním řízení proti němu.

126. K otázce, zda zaměstnavatel seznámil s obsahem komunikace i kolegy stěžovatele, je třeba podotknout, že tato stěžovatelova námitka není dostatečně podložena obsahem spisu a stěžovatel nepředložil žádné další důkazy k této námitce ani v průběhu jednání před velkým senátem.

(...)

129. V této fázi Soud pokládá za užitečné připomenout, že pokud jde o zjištění skutkového stavu, musí si být Soud vědom své subsidiární role a neměl by přebírat roli soudu prvního stupně, pokud to není nezbytné s ohledem na okolnosti projednávané věci (viz Mustafa Tunç a Fecire Tunç proti Turecku, č. 24014/05, rozsudek velkého senátu ze dne 14. 4. 2015, § 182). (...)

130. Z důkazů předložených Soudu vyplývá, že stěžovatel byl o vnitřních předpisech svého zaměstnavatele, které zakazovaly osobní využití zdrojů společnosti, informován. Stěžovatel obsah dotyčných dokumentů uznal a podepsal jejich kopii dne 20. prosince 2006. Kromě toho zaměstnavatel zaslal dne 26. června 2007 všem zaměstnancům informační oznámení, ve kterém jim připomněl, že je zakázáno užívat zdroje společnosti pro soukromé účely a rovněž oznámil propuštění zaměstnance, který tato pravidla porušil. Stěžovatel se s oznámením seznámil a podepsal jeho kopii v neurčeném termínu od 3. do 13. července 2007. Soud konečně konstatuje, že stěžovatel byl dne 13. července 2007 dvakrát svým zaměstnavatelem předvolán, aby poskytl vysvětlení, pokud jde o jeho užívání internetu pro soukromé účely. Zpočátku, po zobrazení grafů, které znázorňovaly jeho internetovou aktivitu v porovnání s jeho kolegy, stěžovatel argumentoval, že jeho používání účtu Yahoo Messenger má čistě pracovní důvody. Následně, poté, co mu byl předložen čtyřiceti pětistránkový výpis jeho komunikace s brat-

rem a snoubenkou, stěžovatel informoval zaměstnavatele, že podle jeho názoru zaměstnavatel spáchal trestný čin porušování tajemství korespondence.

131. Soud je toho názoru, že vnitrostátní soudy správně určily, jaká práva a jaké zájmy jsou v projednávané věci stěžejní – tím, že výslovně odkazují na stěžovatelovo právo na respektování jeho soukromého života – a rovněž na použitelné právní zásady. Zejména odvolací soud výslovně poukázal na zásady nezbytnosti, specifikace účelu, transparentnosti, legitimacy, proporcionality a bezpečnosti stanovené ve Směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 95/46/ES, ze dne 24. října 1995, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů, a zdůraznil, že se sledování využívání internetu a elektronických komunikací na pracovišti těmito zásadami řídí. Vnitrostátní soudy rovněž zkoumaly, zda bylo disciplinární řízení vedeno kontradiktorním způsobem a zda stěžovatel dostal příležitost k předložení svých argumentů.

132. Zbývá určit, jak vnitrostátní orgány zohlednily výše uvedená kritéria (viz bod 121) při porovnávání stěžovatelova práva na respektování soukromého života a korespondence a práva zaměstnavatele na monitorování, včetně odpovídající disciplinární pravomoci tak, aby bylo zajištěno bezproblémové fungování společnosti.

133. Pokud jde o to, zda stěžovatel obdržel předběžné oznámení od svého zaměstnavatele, Soud připomíná, že již dospěl k závěru, že se zdá, že stěžovatel nebyl předem informován o rozsahu a povaze činnosti sledování ze strany svého zaměstnavatele nebo o možnosti, že zaměstnavatel může mít přístup ke skutečnému obsahu jeho zpráv (viz bod 78 výše). Pokud jde o možnost sledování, Soud konstatuje, že krajský soud pouze uvedl, že „pozornost zaměstnanců byla upoutána na skutečnost, že krátce před disciplinární sankcí stěžovatele byl propuštěn jiný zaměstnanec“ a že odvolací soud dospěl k závěru, že byl stěžovatel varován, aby nepoužíval prostředky společnosti k osobním účelům. Vnitrostátní soudy tudíž nezjistily, zda byl stěžovatel předem informován o možnosti, že by zaměstnavatel mohl zavést kontrolní opatření, a o rozsahu a povaze takových opatření. Soud se domnívá, že pro to, aby oznámení mohlo být považované za podané předem, musí s ním být zaměstnanec seznámen před zahájením monitorovací činnosti, zvláště pokud je vyžadován rovněž přístup k obsahu komunikace zaměstnanců. Mezinárodní a evropské normy směřují tímto směrem a vyžadují, aby byl subjekt údajů předtím, než budou prováděny jakékoliv monitorovací činnosti, o takové činnosti informován.

134. Pokud jde o rozsah sledování a míru narušení stěžovatelova soukromí, Soud připomíná, že tato otázka nebyla soudem prvního stupně ani soudem odvolacím zkoumána, ačkoliv zaměstnavatel v průběhu sledovaného období zaznamenal veškerou stěžovatelovu komunikaci, měl k ní přístup a následně vytiskl i její obsah.

135. Nezdá se také, že by vnitrostátní soudy provedly dostatečné posouzení, zda ke sledování stěžovatelovy komunikace existovaly oprávněné důvody. Soud je povinen konstatovat, že odvolací soud neuvedl, jaký konkrétní cíl v projednávaném případě mohl odůvodnit tak přísné sledování. Této otázky se samozřejmě dotkl krajský soud, který se zmínil o nutnosti zabránit poškození informačních systémů společnosti, o odpovědnosti společnosti v případě nelegální činnosti v kyberprostoru a o vyzrazení obchodních tajemství společnosti. Nicméně podle názoru Soudu lze tyto příklady považovat pouze za teoretické, jelikož nebylo tvrzeno ani prokazováno, že by stěžovatel skutečně vystavil společnost některému z těchto rizik. Odvolací soud se navíc touto otázkou vůbec nezabýval.

136. Kromě toho ani krajský, ani odvolací soud dostatečně nezkoumaly, zda by mohl být cíl sledovaný zaměstnavatelem dosažen méně rušivými metodami než přístupem ke skutečnému obsahu stěžovatelovy komunikace.

137. Nadto žádný soud nezkoumal závažnost následků sledování a následného disciplinárního řízení. V tomto ohledu Soud poznamenává, že stěžovatel obdržel nejpřísnější disciplinární sankci, jmenovitě propuštění.

138. Konečně Soud připomíná, že vnitrostátní soudy nezjistily, zda v okamžiku, kdy zaměstnavatel stěžovatele vyzval k vysvětlení internetové činnosti, ve skutečnosti již neměl přístup k obsahu dotčené komunikace. Soud poznamenává, že vnitrostátní orgány nestanovily, v jakém okamžiku během disciplinárního řízení zaměstnavatel k příslušnému obsahu stěžovatelovy komunikace přistupoval. Podle názoru Soudu je akceptování toho, že je obsah komunikace přístupný v jakékoli fázi disciplinárního řízení, v rozporu se zásadou transparentnosti.

139. S přihlédnutím k výše uvedenému je namísto konstatovat, že závěr odvolacího soudu, podle něhož byla mezi dotčenými zájmy dosažena spravedlivá rovnováha, je sporný. Takové tvrzení je poněkud formální a teoretické. Odvolací soud nevyšetřil konkrétní důvody spojené s konkrétními okolnostmi stěžovatele a jeho zaměstnavatele, které ho vedly k tomuto zjištění.

140. Za těchto okolností je zřejmé, že vnitrostátní soudy pochybily, když se nezabývaly zejména tím, zda stěžovatel obdržel od svého zaměstnavatele předběžné oznámení o možnosti sledování jeho komunikace na Yahoo Messenger; ani nevěnovaly pozornost skutečnosti, že stěžovatel nebyl informován o povaze nebo rozsahu sledování ani o stupni omezení jeho soukromí a korespondence. Navíc pochybily, když se nezabývaly jednak zvláštními důvody pro uvedení monitorovacích opatření, dále tím, zda zaměstnavatel mohl využít jiné metody méně zasahující do stěžovatelova práva na respektování soukromého života a korespondence, a za třetí tím, zda nebyla jeho komunikace monitorována bez jeho vědomí (viz body 120 a 121 výše).

141. S přihlédnutím ke všem výše uvedeným skutečnostem a i přes prostor pro uvážení každého státu Soud uzavírá, že vnitrostátní orgány neposkytly adekvátní ochranu stěžovatelovu právu na respektování jeho soukromého života

a korespondence a že v důsledku toho nenastolily spravedlivou rovnováhu mezi zúčastněnými zájmy. Proto došlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

II. APLIKACE ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. *Rozhoduje* jedenácti hlasy ku šesti, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy;
2. *Rozhoduje*, že konstatování porušení práva je dostatečným zadostiučiněním za nemajetkovou újmu, kterou utrpěl stěžovatel;
3. *Rozhoduje* čtrnácti hlasy ku třem,
 - a) že má žalovaný stát stěžovateli ve lhůtě tří měsíců zaplatit částku 1 365 eur (tisíc tři sta šedesát pět eur) za náklady a výdaje, které mají být přepočteny na měnu žalovaného státu ve výši platné k datu vypořádání, plus jakákoli daň, která může být stěžovateli účtována;
 - b) že od uplynutí uvedených tří měsíců až do vypořádání bude splatná úroková sazba z výše uvedené částky rovnající se mezní zápůjční úrokové sazbě Evropské centrální banky během běžné lhůty plus tři procentní body;
4. *Prohlašuje* jednomyslně zbytek žádosti o spravedlivé zadostiučinění za nepřipustný.

Částečně nesouhlasné stanovisko soudce Karakaş

Souhlasím zcela se zjištěním většiny o porušení čl. 8 Úmluvy. Nesouhlasím však s názorem většiny, že zjištění porušení představuje dostatečné spravedlivé zadostiučinění za nemajetkovou újmu, kterou stěžovatel utrpěl.

Je zřejmé, že se podle čl. 41 Úmluvy Soud rozhodne poskytnout určitou částku, pokud jde o nemajetkovou újmu, pokud považuje za „nezbytné“ poskytnout nápravu. Vzhledem k tomu, že má Soud značný prostor k uvážení, v jakých případech by měla být nějaká taková částka stěžovatelům přiznána, Soud v některých případech dospěl k závěru, že zjištění porušení práva představuje dostatečné spravedlivé zadostiučinění a že není vyžadována žádná finanční náhrada (viz, mimo jiné, Nikolova proti Bulharsku, č. 31195/96, rozsudek velkého senátu ze dne 25. 3. 1999, § 76; Vinter a další proti Spojenému království, č. 66069/09 a 2 další, rozsudek velkého senátu ze dne 9. 7. 2013, výňatky; a Murray proti Nizozemsku, č. 10511/10, rozsudek velkého senátu ze dne 26. 4. 2016). Za účelem dosažení takového závěru musí Soud zohlednit všechny skutkové okolnosti věci, včetně povahy zjištěných porušení a všech zvláštních okolností týkajících se kontextu věci (viz například

rozsudek Vinter a další, citovaný výše a společně částečně nesouhlasné stanovisko soudců Spielmanna, Sajó, Karakaše a Pinto de Albuquerque ve věci Murray proti Spojenému království, citováno výše). Pokud to odůvodňují okolnosti daného případu, Soud rozhodne, že zjištění porušení samo o sobě poskytuje dostatečné spravedlivé uspokojení pro jakoukoli nemajetkovou újmu. Jinými slovy, pouze ve výjimečných případech se Soud rozhodne nepřiznat žádné odškodnění týkající se nemajetkové újmy.

(...)

V projednávaném případě vnitrostátní soudy nezajistily přiměřenou ochranu stěžovatelova práva na respektování jeho soukromého života a korespondence: stěžovatel byl vážně dotčen disciplinárním řízením proti své osobě, když byl následně ze zaměstnání propuštěn.

Toto porušení čl. 8 Úmluvy nepochybně způsobilo stěžovateli nemajetkovou škodu, která nemůže být uspokojena pouhým zjištěním, že tato škoda byla utrpěna. Z tohoto důvodu jsem souhlasil s udělením odměny, a to i mírné částky, jako spravedlivého uspokojení za nemajetkovou újmu, kterou stěžovatel utrpěl.

Společné stanovisko soudců Raimondi, Dedov, Kjølbro, Mits, Mourou-Vikström a Eicke

Úvod

1. Souhlasíme s většinou, někteří z nás s určitým váháním, že i v kontextu, kdy je na základě skutkového stavu před soudem obtížné zjistit, jak mohl mít stěžovatel „rozumné očekávání soukromí“ (viz níže), je čl. 8 Úmluvy v projednávané věci aplikovatelný. Vzhledem k tomu, že byl aplikovaný čl. 8 Úmluvy, souhlasíme také s tím, že stížnost tohoto stěžovatele musí být přezkoumána z hlediska pozitivních povinností státu (viz bod 111 rozsudku). S výhradou toho, co následuje, souhlasíme také s obecnými zásadami platnými pro posouzení pozitivního závazku státu, jak je uvedeno v bodech 113 až 122 rozsudku.

2. Nicméně z níže uvedených důvodů s respektem k většinovému názoru nesouhlasíme s většinou ve vztahu ke správnému přístupu k pozitivnímu závazku státu v kontextu tohoto případu a jejich konečnému závěru, že „vnitrostátní orgány“, kterými většina rozumí pouze „pracovněprávní soudy“, neposkytly stěžovateli adekvátní ochranu na respektování jeho soukromého života a korespondence, a že v důsledku toho nedosáhly spravedlivé rovnováhy mezi dotčenými zájmy.

Zásady

(...)

Zaměření přezkumu

7. Po určení některých výše uvedených zásad většina v odstavci 123 podle našeho názoru neoprávněně omezila svůj přezkum na otázku, „jakým způsobem se vnitrostátní soudy, na které se stěžovatel obrátil, zabývaly jeho stížnostmi na porušení jeho práva na respektování soukromého života a korespondence ze strany zaměstnavatele v kontextu zaměstnání“.

8. Přestože se uznává, že „ochranná opatření nejsou obsažena pouze v pracovním právu, ale také v občanském a trestním právu“ (viz bod 116 rozsudku), většina v podstatě vyloučila a vyhnula se skutečné otázce, jak vysoká smluvní strana zachovala a uplatnila přiměřený „právní rámec“, který přinejmenším umožňuje využít občanskoprávní opravné prostředky, jež mohou stěžovateli poskytnout dostatečnou ochranu?

9. Jak žalovaná vláda konstatovala a většina připouští, rumunský právní řád poskytoval nejen ochranu před pracovněprávními soudy, ale obsahoval mimo jiné také:

a) trestný čin „porušení listovního tajemství“ podle § 195 trestního zákona; mimochodem prostředek nápravy, který stěžovatel uplatnil podáním trestního oznámení, ale na základě rozhodnutí státního zástupce, že neexistuje žádný důvod k prošetření jeho oznámení, nevyčerpal opravné prostředky, když nezpochybil toto rozhodnutí u vnitrostátních soudů;

b) ustanovení zákona č. 677/2001 „o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů“, který v očekávání přistoupení Rumunska k EU reprodukuje některá ustanovení Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 95/46/ES ze dne 24. října 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů. Tento zákon výslovně v § 18 zakotvuje právo i) podat stížnost orgánu dozoru, a podřídně nebo následně ii) požádat příslušné soudy o ochranu práv na ochranu údajů zaručených zákonem, včetně práva na náhradu škody v souvislosti s případnou vzniklou újmou; a

c) ustanovení občanského zákoníku umožňující uplatnění nároku na náhradu škody za účelem náhrady utrpěné škody, ať už úmyslné, nebo z nedbalosti.

(...)

15. V každém případě byly výše uvedené alternativní vnitrostátní opravné prostředky, z nichž některé jsou zjevně vhodné k ochraně soukromého života jednotlivce či jeho korespondence na soukromém pracovišti, důležité pro posouzení, zda byl „právní rámec“ vytvořený Rumunskem schopen stěžovateli poskytnout „adekvátní“ ochranu proti protiprávnímu zásahu do jeho práva na soukromý život a korespondenci podle čl. 8 Úmluvy jinou soukromou osobou (v tomto případě jeho zaměstnavatelem).

16. Většina nezohlednila tyto důležité faktory relevantní pro spornou otázku v projednávané věci a nevzala v úvahu ani přiměřený široký prostor pro uvážení,

který měla vysoká smluvní strana při rozhodování o opatřeních, která je třeba přijmout, a o tom, jaké opravné prostředky je třeba stanovit v souladu s jejím pozitivním závazkem podle čl. 8 Úmluvy, aby byl zaveden přiměřený „právní rámec“. Pokud neexistují žádné důkazy, které by naznačovaly, že vnitrostátní opravné prostředky buď jednotlivě, nebo kumulativně nebyly dostatečně dostupné nebo účinné k zajištění ochrany požadované podle čl. 8 Úmluvy, zdá se nám, že neexistuje žádný důvod, na základě kterého by Soud mohl za takových okolností v projednávané věci zjistit porušení tohoto článku.

Analýza postupu vnitrostátních pracovněprávních soudů

18. Nicméně i kdyby byl, na rozdíl od výše uvedeného, přístup většiny, který je zaměřený pouze na analýzu postupu vnitrostátních pracovněprávních soudů, vhodný, nesouhlasíme ani s tím, že je takový postup vnitrostátních soudů nesprávný a představuje porušení čl. 8 Úmluvy.

19. Při posuzování rozsudků krajského a odvolacího soudu konstatujeme, že oba vnitrostátní soudy vzaly v úvahu vnitřní předpisy zaměstnavatele, které zakázaly využívání zdrojů společnosti pro osobní účely. Dále konstatujeme, že stěžovatel byl o vnitřních předpisech informován, seznámil se s nimi a dne 20. prosince 2006 podepsal jejich kopii. Vnitrostátní soudy vykládaly ustanovení těchto předpisů tak, že implikovala možnost přijmout opatření ke sledování komunikace, čímž tyto směrnice pravděpodobně významně snížily přiměřené očekávání stěžovatele na naplnění jeho práva na respektování soukromí a korespondence (v porovnání viz Halford proti Spojenému království, č. 20605/92, rozsudek ze dne 25. 6. 1997, § 45; a Copland proti Spojenému království, č. 62617/00, rozsudek ze dne 3. 4. 2007, § 42). Proto se domníváme, že otázka předběžného oznámení musela být zkoumána na základě těchto okolností.

20. V tomto kontextu je z důkazů předložených Soudu zřejmé, že vnitrostátní soudy skutečně tuto otázku zvážily. Krajský i odvolací soud přikládaly určitou váhu informačnímu oznámení, které stěžovatel podepsal, a jejich rozhodnutí svědčí o tom, že podepsaná kopie informačního oznámení byla předložena již během řízení před vnitrostátními soudy. Krajský soud mimo jiné uvedl, že zaměstnavatel své zaměstnance varoval, že jejich činnost, včetně používání počítače a internetu, byla sledována a že samotný stěžovatel informační oznámení obdržel a uznal. Odvolací soud dále potvrdil, že „využití zdrojů společnosti k osobním účelům by mohlo být nepřípustné ... v souladu s ustanoveními vnitřních předpisů“, o nichž byli zaměstnanci řádně informováni. V souladu s tím vnitrostátní soudy na základě dokumentů, které měly k dispozici, dospěly k závěru, že se stěžovateli dostalo dostatečného varování, že jeho činnost, včetně užívání počítače, který mu poskytl jeho zaměstnavatel, může být monitorována. Nevidíme žádný důvod pro odklon od jejich rozhodnutí a domníváme se, že stěžovatel mohl důvodně očekávat, že jeho činnost sledována bude.

21. Dále připomínáme, že vnitrostátní orgány provedly podle našeho názoru pečlivě vyvažování dotčených zájmů, přičemž zohlednily jak stěžovatelovo právo na respektování jeho soukromého života, tak právo zaměstnavatele provádět kontrolu, včetně odpovídajících disciplinárních pravomocí, s cílem zajistit řádné fungování společnosti (viz *mutatis mutandis*, Obst proti Německu, citováno výše; a Fernández Martínez proti Španělsku, č. 56030/07, rozsudek velkého senátu ze dne 12. 6. 2014, § 151, výňatky). Odvolací soud citoval zejména ustanovení směrnice 95/46/ES, když uvedl, že v projednávané věci došlo k rozporu mezi „právem zaměstnavatele provádět kontrolu zaměstnanců a právem zaměstnanců na ochranu jejich soukromí“.

22. Připomínáme také, že na základě materiálů, které měly vnitrostátní soudy k dispozici, soudy shledaly, že byl cíl sledovaný zaměstnavatelem při monitorování stěžovatelovy komunikace legitimní a spočíval v uplatnění „práv a povinností zajistit řádné fungování společnosti“. Ačkoliv vnitrostátní soudy přikládaly větší váhu právu zaměstnavatele na zajištění řádného chodu společnosti a dohlžení na to, jak zaměstnanci vykonávali své úkoly v rámci pracovního poměru, než na právo stěžovatele na respektování soukromého života a korespondence, myslíme si, že není nepřiměřené, aby si zaměstnavatel mohl ověřit, zda jeho zaměstnanci plní své pracovní povinnosti při pobytu na pracovišti a během pracovní doby na zařízení, které jim poskytl. Odvolací soud dospěl k závěru, že sledování stěžovatelovy komunikace bylo pro zaměstnavatele jediným způsobem, jak dosáhnout tohoto oprávněného cíle, což vede k závěru, že byla nalezena spravedlivá rovnováha mezi potřebou ochrany soukromého života stěžovatele a právem zaměstnavatele.

23. Podle našeho názoru není volba vnitrostátních orgánů upřednostňovat zájmy zaměstnavatele před právem zaměstnance sama o sobě schopná vyvolat porušení Úmluvy. Znovu zdůrazňujeme, že v případech, kdy je požadováno nastolení rovnováhy mezi několika konkurenčními soukromými zájmy, mají orgány určitou diskreční pravomoc (viz Hämäläinen proti Finsku, citováno výše, § 67). V projednávané věci se proto domníváme, že vnitrostátní soudy jednaly v rámci prostoru pro uvážení.

24. Dále konstatujeme, že sledování, kterému byl stěžovatel podroben, bylo časově omezené a že důkazy předložené Soudu ukazují, že zaměstnavatel sledoval pouze stěžovatelovu elektronickou komunikaci a internetovou činnost. Stěžovatel ani netvrdil, že by jeho zaměstnavatel sledoval jakýkoli jiný aspekt jeho soukromého života. Dále na základě důkazů předložených Soudu bylo zjištěno, že výsledky kontrolní operace byly použity výhradně pro účely disciplinárního řízení proti stěžovateli a pouze osoby účastníci se tohoto řízení měly přístup k obsahu stěžovatelovy komunikace (podobně viz Köpke proti Německu, citováno výše). V této souvislosti je možné poukázat i na názor většiny, že stěžovatel nepodložil své tvrzení, že by byl obsah jeho komunikace zpřístupněn jiným kolegům (viz bod 126 rozsudku).

25. Konečně připomínáme, že vnitrostátní orgány ve svém projednávání věci zohlednily také postoj, který zaujal k celé věci stěžovatel v průběhu svého zaměstnání obecně, a zejména v průběhu disciplinárního řízení proti němu. Krajský soud zjistil, že se stěžovatel dopustil disciplinárního přestupku porušením vnitřních předpisů zaměstnavatele, které zakázaly používání počítačů společnosti k soukromým účelům. Vnitrostátní orgány přikládaly při svém posouzení významnou váhu stěžovatelovu postoji v disciplinárním řízení, během něhož odmítl, že by zdroje svého zaměstnavatele užíval pro osobní účely a tvrdil, že je použil výhradně k pracovním účelům, což bylo nepravdivé. Oprávněnost postupu vnitrostátních soudů potvrdil také sám stěžovatel, který před Soudem prohlásil, že navzdory skutečnosti, že věděl, že je soukromé užívání jeho pracovního počítače zakázáno, by ho od porušení tohoto pravidla odradilo pouze vědomí, že je jeho korespondence sledována; stěžovatel nepopíral, že byl o sledování informován, ale nemohl si vzpomenout, kdy obdržel informační oznámení, které ho upozorňovalo na sledování jeho komunikace.

26. Koneckonců, jak většina také zdůrazňuje (viz bod 121 rozsudku), aby pracovní právní vztahy byly prospěšné, musí být založeny na vzájemné důvěře (viz Palomo Sánchez a další proti Španělsku, citováno výše, § 76). Z těchto důvodů jsme přesvědčeni, že vnitrostátní (pracovní právní) soudy měly v rámci svého prostoru pro uvážení právo při zvažování dotčených zájmů přihlížet k postoji stěžovatele, který porušil důvěru mezi ním a svým zaměstnavatelem.

27. Vezmeme-li v úvahu všechny výše uvedené úvahy, tak na rozdíl od většiny dospějeme k závěru, že nedošlo k porušení stěžovatelova práva na respektování jeho soukromého života a korespondence, a že tudíž nebylo porušeno ustanovení čl. 8 Úmluvy.

(Zpracovali: JUDr. Pavel Pavlík a Mgr. Klára Pawliková)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VELKÝ SENÁT
KÁROLY NAGY PROTI MAĎARSKU
(rozhodnutí ve věci Károly Nagy proti Maďarsku, stížnost č. 56665/09)

Dotčený článek Úmluvy:

čl. 6 odst. 1

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 16 Listiny základních práva a svobod
zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církvi a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech)

Klíčová slova:

církevní právo – světské právo – nároky ze služby pastorů – právo na spravedlivý proces – přístup k soudu

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí velkého senátu řeší střet pravomoci národních (světských) soudů a jurisdikční imunity církve v neprospěch státu a tím i odepření přezkumu majetkového nároku stěžovatele vůči církvi způsobem, který je podroben kritice v připojených odlišných stanoviscích. Za nepřipadný je zde považován závěr o nemožnosti konstruovat hmotné právo (které národní stát ve svém právním řádu nepřiznává – viz bod 77) a dát tak průchod přezkumu před ESLP. Takové právo spatřují kritici v agenturním zaměstnávání, které dle vlastních slov stěžovatele mělo na daný vztah dopadat. Za daleko případnější je považován závěr, že čl. 6 se aplikuje na všechna práva obecně uznávaná domácím právním řádem; bylo-li zjištěno, že takové obecné právo existuje, kolize mezi specifickou imunitou podle domácího práva a právem na přístup k soudu nemůže vyloučit aplikaci čl. 6, ale musí být posouzena v rámci přezkoumávání legitimního cíle a proporcionality. K výše uvedené kritice je však třeba uvést, že Soud se pohyboval na značně úzkém právním terénu, když (z řady v úvahu přicházejících titulů) posuzoval toliko vztahy plynoucí ze jmenovacího dopisu (pastorem, tedy duchovním) vydaného presbytářem dne 14. 12. 2003 (viz bod 43 a bod 9 výše).

V nedávném nálezu sp. zn. III. ÚS 3591/16, ze dne 30. 8. 2017, dospěl Ústavní soud k závěru, že žádný orgán veřejné moci k výkladu kanonického práva nemá pravomoc (srov. usnesení sp. zn. I. ÚS 1240/09, ze dne 26. 11. 2010), neboť výklad vnitřních předpisů církvi či náboženských společností náleží do oblasti jejich vnitřní

autonomie a princip světského státu (čl. 2 odst. 1 Listiny) zabraňuje orgánům veřejné moci v tom, aby do této oblasti zasahovaly. Zákaz interpretace norem vnitřních předpisů církví a náboženských společností ovšem ještě neznamená zákaz jejich aplikace. Připomněl rovněž závěry ESLP, že ingerence veřejné moci do vzniku, změny či zániku služebního poměru duchovního vůči církvi, náboženské společnosti či jejich právníckým osobám je zásadně vyloučena, a to včetně možnosti soudního přezkumu (srov. rozsudek ESLP ze dne 23. 9. 2008 ve věci Ahtinen proti Finsku, č. stížnosti 48907/99, či usnesení ESLP ze dne 30. 10. 2001 ve věci Dudová a Duda proti České republice, č. stížnosti 40224/98). Tento závěr se přitom uplatňuje bez ohledu na to, z jakého důvodu je vznik, změna či zánik služebního poměru napadán. Na druhé straně mimo tuto pravomoc nestojí ochrana právní jistoty a práv třetích osob, které s církvemi, náboženskými společnostmi či jejich právníckými osobami vstupují do právních vztahů. Jde-li o zaměstnance církve, náboženské společnosti či jejich právníckých osob, kteří nejsou duchovními, mohou tyto subjekty jako zaměstnavatelé vyžadovat po těchto zaměstnancích v určité přijatelné míře loajalitu, spočívající zejména v dodržování hodnot těmito subjekty vyznávaných, včetně chování v souladu s nimi v soukromém životě [srov. například rozsudek ESLP (velký senát) ze dne 12. 6. 2014 ve věci Fernández Martínez proti Španělsku, č. stížnosti 56030/07, § 131; rozsudek ESLP ze dne 23. 9. 2010 ve věci Obst proti Německu, č. stížnosti 425/03, § 49], nesmí však být zbaveni možnosti soudního přezkumu ukončení svého pracovněprávního vztahu k takovému subjektu v plné jurisdikci [srov. například rozsudek ESLP ze dne 23. 9. 2010 ve věci Schüth proti Německu, § 69].

I když níže uvedené rozhodnutí velkého senátu může a bude vyvolávat řadu otázek podnícených argumentací v odlišných stanoviscích, nelze přehlédnout, že neopouští princip rozlišení duchovní a světské povahy interpersonálních vztahů, který *cum grano salis* může být označen jako „co jest božího Bohu, co císařovo Císaři“ a že stěžovateli nebyla zcela uzavřena cesta přezkumu jeho tvrzeného práva vyplývajícího ze soukromého práva (body 42, 69, 74).

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel byl od roku 1991 pastorem v Maďarské reformované církvi. Jeho práva a povinnosti a jeho odměna plynoucí z jeho pozice pastora byly stanoveny jmenovacím dopisem vydaným presbytářem Reformované farnosti.

V červnu roku 2005 bylo se stěžovatelem zahájeno disciplinární řízení kvůli jeho výrokům v novinách. Církevní soud proto pozastavil výkon jeho funkce do doby rozhodnutí v disciplinárním řízení. Po dobu pozastavení výkonu funkce měl právo na 50 % své dosavadní odměny.

V září 2005 církevní soud prvního stupně shledal, že stěžovatel spáchal disciplinární přestupek, a byl proto zbaven funkce pastora. Církevní odvolací soud rozhodnutí potvrdil.

V červnu roku 2006 podal stěžovatel návrh na zahájení řízení k pracovněprávnímu soudu a dožadoval se zaplacení 50 % odměny, jakož i dalších benefitů, na něž měl podle jeho názoru právo v průběhu pozastavení funkce. Tvrdil také, že maximální doba pozastavení funkce byla dosažena dne 21. 10. 2005 a od tohoto data až do rozhodnutí o jeho zbavení funkce měl proto mít právo na plnou odměnu. Měl za to, že ve své podstatě je jeho duchovní služba analogická k zaměstnání.

Dne 22. 12. 2006 pracovněprávní soud řízení zastavil, neboť měl za to, že stěžovatelův nárok nemůže být vynucován před obecnými soudy. Na duchovní službu pastora se totiž nevztahují pracovněprávní předpisy.

V září roku 2007 podal stěžovatel návrh na zahájení civilního řízení. Domníval se, že jeho vztah s Maďarskou reformovanou církví byl upraven agenturní smlouvou a před soudem se domáhal doplacení své odměny. Dne 2. 1. 2007 okresní soud odmítl stěžovatelův návrh, neboť dospěl k závěru, že vztah mezi pastorem a církví nenaplňuje znaky agenturního zaměstnávání. Rozhodnutí bylo potvrzeno odvolacím soudem.

Stěžovatel podal žádost o přezkum věci Nejvyšším soudem. Dne 28. 5. 2009 byla jeho žádost odmítnuta, neboť shodně jako nižší soudy dospěl k závěru, že poměr mezi stěžovatelem a církví nenaplňuje znaky agenturního zaměstnávání a neřídí se občanským zákoníkem, ale církevními zákony.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

A. Rozsah přezkumu případu před Velkým senátem

35. Na veřejném jednání před Velkým senátem stěžovatel uvedl, že uzavřel s Maďarskou reformovanou církví smlouvu o výuce církevní historie. Šlo o ústní dohodu s ředitelem Kalvinistického lycea v Gödöllő, že bude učit církevní historii čtyři hodiny týdně, šlo tedy o aktivitu, která nebyla součástí pastorálního vztahu. Na podporu svého tvrzení předložil stěžovatel řadu notářsky ověřených svědeckvých členů presbytáře jeho bývalé církve. Vzhledem k tomu, že škola, kde vyučoval, byla financována ze státních zdrojů, šlo podle stěžovatele nepochybně o soukromoprávní smlouvu. Nadto stěžovatel tvrdil, že se na tuto smlouvu o zajištění výuky několikrát odkazoval v řízení před domácími soudy – nejprve v pracovněprávním řízení a následně také v občanskoprávním řízení a v jeho návrhu na přezkum Nejvyšším soudem.

36. Vláda zpochybňovala tato stěžovatelova tvrzení. Podle ní stěžovatel své nároky na platby související s jeho učitelskou a pastorační činností v prvostupňovém občanskoprávním řízení uplatnil s odkazem na jmenovací dopis, jímž byl jmenován do funkce pastora. Na zvláštní smlouvu o zajištění výuky se poprvé odkázal teprve ve své žádosti o přezkum Nejvyšším soudem. Ve svém rozhodnutí Nejvyšší soud přezkoumal tvrzení stěžovatele o existenci zvláštní smlouvy o zajištění výu-

ky s Reformovanou církví a shledal, že žádné nároky plynoucí z takové smlouvy nebyly uplatněny v průběhu řízení před nižšími soudy.

37. Vláda uvedla, že jakkoliv stěžovatel nárokoval v řízení před soudem prvního stupně platby za výuku, nikdy nespécifikoval, že tento nárok má svůj původ ve zvláštní smlouvě odlišné od jmenovacího dopisu. Domácí soudy nemohly proto jeho nároky posoudit jinak než jako vycházející ze jmenovacího dopisu, na nějž stěžovatel odkázal, protože nejenže opomněl zmínit existenci jiné smlouvy, ale také uvedl, že měl v rámci své pastorační činnosti povinnost organizovat a vést vzdělávací aktivity. Konečně rozhodnutí Nejvyššího soudu nemělo efekt věci pravomocně rozsouzené na případné nároky, které nebyly před soudem prvního stupně uplatněny, a stěžovatel tak mohl a měl uplatnit tyto nároky před domácími soudy, než se obrátil na mezinárodní soud, tak jak ukládá princip subsidiarity, na němž je Úmluva postavena.

38. Soud shledal, že stěžovatel skutečně zmínil své vzdělávací aktivity již v rané fázi řízení před soudem prvního stupně. Nicméně různé nároky, které vůči církvi vznášel, založil na jediném právním základě, a to na jmenovacím dopisu vydaném presbýterem dne 14. 12. 2003 (viz bod 9 výše). Například tvrdil v občanskoprávní žalobě podané k soudu prvního stupně, že stěžovatelovy pastorační aktivity byly mnohé. Zejména byl odpovědný za výuku a jako součást svých pastoračních povinností byl povinen se podílet na výuce (viz bod 17 výše). Stěžovatel nezmínil žádnou jinou smlouvu, písemnou nebo ústní, na podporu svých peněžitých nároků uplatněných u soudu prvního stupně.

39. Dále z předložných dokumentů plyne, že stěžovatel zmínil zvláštní ústní ujednání o zajištění výuky pouze ve svém návrhu k Nejvyššímu soudu (viz bod 22 výše). V rozhodnutí o tomto návrhu Nejvyšší soud uvedl, že stěžovatel neuplatnil tyto nároky týkající se zvláštní smlouvy o zajištění výuky před soudem prvního stupně (viz bod 24 výše). Vláda uvedla, že závěr Nejvyššího soudu nevyklučoval, aby stěžovatel uplatnil novou žalobu proti církvi založenou na takové druhé smlouvě, pokud měl za to, že světské soudy měly pravomoc rozhodnout o takových nárocích.

40. Pokud jde o řízení před Soudem, ve své stížnosti stěžovatel nezmínil zvláštní (ústní) ujednání týkající se výhradně výuky církevní historie, ani nepředložil žádné důkazy v této souvislosti během řízení před Senátem. Žádnou zmínku o takové smlouvě neučinil ve svých vyjádřeních pro Senát, ve své žádosti o předložení věci Velkému senátu ani ve svých písemných vyjádřeních zaslaných Velkému senátu.

41. Jak bylo výše uvedeno, stěžovatel zmínil existenci zvláštní smlouvy o zajištění výuky církevní historie ve svém ústním vyjádření před Velkým senátem dne 12. 10. 2016 a poté na výslovnou žádost Soudu předložil svědectví na podporu svých tvrzení o výuce na Calvinistickém lyceu v Gödöllő.

42. Soud nicméně připomíná svou ustálenou judikaturu o tom, že veškeré námitky vznesené na mezinárodní úrovni musí být nejprve uplatněny u příslušných

domácích soudů, a to alespoň materiálně a v souladu s procesními požadavky a lhůtami stanovenými domácím právním řádem (viz, mimo mnohé jiné, Azinas proti Kypru [VS], 28. 4. 2004, č. 56679/00, bod 38). Ve světle výše uvedených závěrů Nejvyššího soudu o tom, že stěžovatel neuplatnil své námitky týkající se druhé smlouvy před soudy prvního stupně v souladu s procesními požadavky maďarského práva, Soud konstatuje, že stěžovatel nevyčerpal veškeré dostupné domácí prostředky nápravy.

43. S ohledem na výše uvedené, jakož i fakt, že případ je Velkým senátem přezkoumáván v rozsahu, v jakém byla stížnost shledána přijatelnou Senátem (viz, mimo mnohé jiné, Béláné Nagy proti Maďarsku [VS], 13. 12. 2016, č. 53080/13, bod 43 a Blokhin proti Rusku [VS], 23. 3. 2016, č. 47152/06, bod 91), Soud přezkoumá pouze stěžovatelovy námitky týkající se jeho pastorační činnosti podle jmenovacího dopisu.

B. Rozsudek Senátu

44. Ve svém rozsudku ze dne 1. 12. 2015 Senát nejprve přezkoumal aplikovatelnost čl. 6 na okolnosti stěžovatelova případu a dospěl k závěru, že článek lze aplikovat.

45. Senát shledal, že občanskoprávní žaloby na vykonání smluvní povinnosti nebo na náhradu škody utrpěné v důsledku porušení smluvní povinnosti existují v mnoha systémech soukromého práva a že v projednávané věci se spor týkal aplikovatelnosti ustanovení, o která se stěžovatel opíral, na jeho vztah s Maďarskou reformovanou církví.

46. Nadto Senát neshledal, že by se rozhodnutí Ústavního soudu č. 2003 (viz bod 29 výše) týkalo dostatečně podobné situace, jako je ta stěžovatelova. Pokud tedy neexistuje žádné předchozí soudní rozhodnutí o tom, jestli jsou, nebo nejsou ustanovení o smluvních povinnostech a odpovědnosti aplikovatelná na pastory duchovní služby, Senát dospěl k závěru, že domácí soudy měly rozhodnout ve stěžovatelově věci o tom, jestli jeho ujednání s Maďarskou reformovanou církví spadá do některé z existujících kategorií smluv a jestli tvrzená škoda způsobená nezaplacením jeho odměny za služby spadá do rozsahu působnosti občanského zákoníku.

47. Z těchto důvodů Senát dospěl k závěru, že na počátku řízení existoval alespoň podle tvrzených okolností nárok podle domácího práva a existoval opravdový a vážný spor o existenci jeho práv. Následný rozsudek Nejvyššího soudu nemohl retrospektivně učinit stěžovatelův nárok nedůvodným. Konečně vzhledem k tomu, že šlo o nárok čistě finanční, šlo nepochybně o nárok soukromoprávní.

48. Pokud jde o tvrzení o věci samé, Senát neshledal porušení čl. 6 odst. 1, protože rozhodnutí Nejvyššího soudu týkající se interpretace a aplikace národního práva nebylo ani arbitrární, ani zjevně nepřiměřené.

C. Vyjádření stran v řízení před Velkým senátem k aplikovatelnosti čl. 6 odst. 1

(...)

D. Posouzení věci Velkým senátem

1. Obecné principy

60. Soud opakovaně připomíná, že čl. 6 odst. 1 ve své soukromoprávní větvi je aplikovatelný pouze tehdy, existuje-li spor o právo, u nějž musí být alespoň diskutabilní, zda je uznáváno domácím právním řádem, nehledě na to, že jde o právo zaručené Úmluvou. Spor musí být opravdový a závažný; může se týkat nejen samotné existence práva, ale také jeho rozsahu nebo způsobu jeho výkonu; a v neposlední řadě výsledek řízení musí mít přímý dopad na takové právo, pouhé tenké spojení nebo vzdálený dopad nejsou dostatečné pro konstatování aplikovatelnosti čl. 6 odst. 1 (viz, mimo mnohé jiné, Řecká katolická farnost Lupeni proti Rumunsku [VS], 29. 11. 2016, č. 76943/11, bod 71; Baka proti Maďarsku [VS], 23. 6. 2016, č. 20261/12, bod 100 a Bochan proti Ukrajině (č. 2) [VS], 5. 2. 2015, č. 22251/08, bod 42).

61. Čl. 6 odst. 1 nezaručuje žádný konkrétní obsah soukromých práv a povinností v hmotněprávních předpisech smluvních států: Soud nemůže cestou výkladu čl. 6 odst. 1 vytvářet hmotná práva, která nemají právní základ ve státě, o který se jedná (viz například Roche proti Spojenému království [VS], 19. 10. 2005, č. 32555/92, bod 119 a Boulois proti Lucembursku [VS], 3. 4. 2012 č. 37575/04, bod 91). Nadto, jak lze dovodit z ustálené judikatury Soudu, je nezbytné rozlišovat mezi procesními a hmotnými prvky: jakkoliv hranice může být tenká v konkrétním národním právním řádu, rozlišení je rozhodující pro aplikovatelnost a rozsah záruk plynoucích z čl. 6 Úmluvy, který nelze z podstaty věci aplikovat na hmotněprávní omezení práva existujícího v domácím právu (viz Řecká katolická farnost Lupeni, cit. výše, bod 100).

62. Aby bylo možné určit, jestli má sporné právo skutečně svůj základ v domácím právu, je třeba vycházet z ustanovení příslušného domácího práva a jejich interpretace domácími soudy (viz nedávné rozhodnutí Al-Dulimi a Montana Management Inc. proti Švýcarsku [VS], 21. 6. 2016, č. 5809/08, bod 97), Soud připomíná, že je především na národních orgánech, zejména pak soudech, aby interpretovaly domácí legislativu. Role Soudu je omezena na přezkoumání, zda taková interpretace není neslučitelná s Úmluvou. Pokud tomu tak není a nejde-li o výklad zjevně arbitrární, není na Soudu, aby zpochybňoval výklad domácího práva provedený národními soudy (viz Nejdet Şahin a Perihan Şahin proti Turecku [VS], 20. 10. 2011, č. 13279/05, body 49–50). Tedy pokud vysoké národní soudy analyzovaly zevrubně a přesvědčivě povahu vytýkaného omezení (přístupu k soudu) na základě relevantní judikatury k Úmluvě a na základě principů z ní vyplývajících,

Soud musí mít silné důvody, aby s těmito závěry dosaženými národními soudy vyslovil nesouhlas a nahradil je vlastním pohledem a závěrem o tom, že v rozporu s jejich názorem existuje právo zaručené domácím právem (viz Roche, cit. výše, bod 120).

63. Je to právo, jehož se stěžovatel domáhal před domácími soudy, které musí být rozhodné pro posouzení, zda je čl. 6 odst. 1 aplikovatelný [viz Stichting Mothers of Srebrenica a ostatní proti Nizozemí (rozhodnutí), 11. 6. 2013, č. 65542/12, bod 120]. Pokud existuje opravdový a závažný spor o existenci práva, jehož se stěžovatel domáhá podle národního práva, samotné rozhodnutí domácích soudů o neexistenci takového práva neznamená, že by měl být tvrzený nárok stěžovatele retrospektivně označen za neopodstatněný (viz Z a ostatní proti Spojenému království [VS], 10. 5. 2001, č. 29392/95, bod 89).

2. Aplikace principů v projednávané věci

64. Soud má za to, že nejprve musí být zodpovězena otázka, zda v projednávané věci měl stěžovatel právo, o němž lze alespoň uvažovat, že je zaručeno domácím právem.

65. Při posouzení této otázky musí Soud vyjít z ustanovení domácího práva a jeho interpretace domácími soudy (viz Roche, cit. výše, bod 120).

66. Pokud jde o domácí právo, je nesporné, že v souladu s ustanovením čl. 15 odst. 2 zákona o církvi z roku 1990 jakékoliv nároky plynoucí z interních předpisů církve nemohou být vynucovány státními orgány (viz bod 28 výše). Je dále nesporné, že pokud domácí soudy dospějí k závěru, že probíhající spor je veden o církevní nárok nevynutitelný domácími orgány, musí takové řízení zastavit podle čl. 130 odst. 1 písm. f) občanského soudního řádu (viz bod 27 výše). Pro řízení před domácími soudy byla tedy zásadní otázka přesné povahy vztahu mezi stěžovatelem a Maďarskou reformovanou církví.

67. Ve svém rozhodnutí z roku 2003 (viz bod 29 výše) maďarský Ústavní soud vyjasnil postavení duchovních ve vztahu k jejich duchovní službě, a to tak, že uvedl, že nároky plynoucí z církevních zákonů nemohou být vynucovány domácími soudy. V tomto rozhodnutí Ústavní soud vysvětlil, že vztah mezi církvemi a jejich pastory může být na jednu stranu upraven církevním právem, a v takovém případě nemohou veřejné orgány participovat na vynucení nároků z těchto vztahů plynoucích. Na druhou stranu, jsou-li vztahy mezi církví a jejími členy upraveny státním právem, pak Ústavní soud uzavřel, že:

„Podle výkladu principu oddělení církve a státu a práva na přístup k soudu jsou státní soudy povinny rozhodnout ve věcech právních sporů týkajících se práv a povinností osob ve službách církve upravených státním právem; při rozhodování musí být nicméně justičními orgány respektována autonomie církve.“

68. Soud v této souvislosti uvádí, že stěžovatelova církevní služba byla založena jmenovacím dopisem vydaným farními kněžími, kterým byl ustaven do funkce

pastora Maďarské reformované církve (viz bod 9 výše). Podle znění dopisu měl stěžovatel vykonávat „úkoly stanovené církevními předpisy a právními ustanoveními, zejména těmi obsaženými v zákonu č. II z roku 1994 o pastorech a pastorační službě a kodexem chování“. V této souvislosti Soud shledal, že čl. 9 zákona č. II z roku 1994 o ustavení a organizaci Maďarské reformované církve stanoví, že církevní právo je aplikováno na služební poměr pastorů a všech ostatních osob ve službách pastorační povahy (viz bod 32 výše). Nadto čl. 34 zákona č. I z roku 2000 o pravomoci Maďarské reformované církve stanoví, že veškeré právní spory týkající se mimo jiné jmenování, odměňování a důchodu pastorů je v pravomoci církevních soudů (viz bod 33 výše).

69. Nicméně místo aby se stěžovatel poté, co byl propuštěn, obrátil se svými nároky na církevní soud, inicioval nejprve řízení pracovněprávní, v jehož rámci tvrdil, že jeho vztah s Maďarskou reformovanou církví byl obdobný jako zaměstnání (viz bod 13 výše). Pracovněprávní soud zastavil řízení, neboť shledal, že jeho nárok nemůže být vynucován domácími soudy (viz bod 14 výše). Stěžovatel nepodal žádost o přezkum Nejvyšším soudem, ale namísto toho se obrátil na civilní soudy a tvrdil, že jeho vztah s Reformovanou církví je ve skutečnosti agenturní smlouvou ve smyslu občanského zákoníku (viz body 15–18 výše). Pouze ve vztahu k druhému uvedenému řízení byla stížnost shledána Senátem přijatelnou, a tedy pouze toto druhé řízení může být posuzováno Velkým senátem (viz bod 43 výše).

70. Soud prvního stupně projednal stěžovatelův případ a v souladu s ustanoveními domácího práva shledal, že stěžovatelův vztah s církví nemůže být považován za agenturní smlouvu, tak jak je definována občanským zákoníkem, neboť postrádá důležité rysy takové smlouvy, a to zejména proto, že stěžovatelovy duchovní služby nemají obchodní hodnotu (viz bod 19 výše). Tento závěr byl potvrzen Nejvyšším soudem, který uvedl, že stěžovatelův nárok je spíše církevní než civilní povahy, a tudíž není vynutitelný před národními soudy. Proto v souladu s ustanoveními domácího právního řádu neshledal návrh opodstatněným a zastavil řízení (viz body 24–66 výše). Žádný z domácích soudů neakceptoval stěžovatelův argument, že je třeba na jeho pastorační službu pohlížet odděleně od jeho pastorální odměny (viz bod 58 výše).

71. Před Soudem stěžovatel tvrdil, že na počátku řízení měl mít právo vyplývající z domácího právního řádu, které bylo dostatečně odůvodněné, aby mohla být založena aplikovatelnost čl. 6 Úmluvy. Soud proto musel posoudit obsah maďarského práva, a pokud by to bylo namístě, odchýlit se od závěrů učiněných maďarskými soudy. Soud připomíná, že takový postup by byl důvodný jedině tehdy, pokud by závěry domácích soudů byly arbitrární nebo zjevně nepřiměřené (viz bod 62 výše).

72. Soud uvádí, že ve stěžovatelově věci všechny soudy – tedy pracovněprávní soud, civilní soud a Nejvyšší soud – po podrobném přezkoumání otázky pravomoci státních soudů a práva na přístup k soudu osob v duchovních službách zastavily

řízení, neboť shledaly, že stěžovatelův nárok nemůže být vynucován národními soudy, protože jeho pastorační služba a jeho jmenovací dopis, na němž je založena, jsou upraveny spíše církevním než státním právem (viz body 14 a 24 výše). Soud nadto uvádí, že tyto závěry jsou v souladu s principy stanovenými Ústavním soudem v jeho rozhodnutí z roku 2003 (viz body 29 a 67 výše).

73. Soud není přesvědčen stěžovatelovým tvrzením, že závěry domácích soudů ohledně povahy jeho duchovního vztahu byly zpochybněny Nejvyšším soudem. Naopak je toho názoru, že Nejvyšší soud potvrdil, že stěžovatelův vztah s církví je duchovní povahy (viz bod 70 výše). Stěžovatelův argument týkající se zdanění jeho pastorační odměny také není přesvědčivý, neboť autonomie daňových předpisů umožňuje státním orgánům uložit zdanění příjmů i ze vztahů, které nejsou soukromoprávní povahy a upravené státním právem. Konečně samotná skutečnost, že Maďarská reformovaná církev netvrdila svou výhradní pravomoc v této oblasti, nemá žádný význam, neboť je úkolem státních soudů – a nikoliv církevních orgánů – stanovit rozsah jejich pravomoci.

74. Nadto Soud shledal, že čl. 15 odst. 2 zákona o církvi z roku 1990 se vztahuje pouze na záležitosti dotýkající se vnitřních zákonů a předpisů církve (viz bod 28 výše) a nedávají církvim ani jejich představitelům neomezenou imunitu proti jakýmkoliv civilním nárokům. Naopak, jak plyne z návodného rozsudku Nejvyššího soudu (na nějž se odkazuje vláda, viz bod 30 výše), jiné nároky, jako například ty, které zahrnují osobnostní práva, mohou být proti církvi vzneseny, neboť nejsou upraveny interními zákony a předpisy církve ve smyslu čl. 15 odst. 2 zákona o církvi z roku 1990.

75. Nicméně stěžovatelův nárok se netýkal takového statusového práva. Naopak šlo o tvrzení, že peněžitý nárok vyplývající z jeho pastorační služby, která je upravena církevním zákonem, by měl spadat do působnosti civilního práva. S přihlédnutím k povaze nároku domácí soudy, pokud se zabývaly podstatou sporu, shodně shledaly, a to v souladu s domácím právem, že tomu tak není.

76. Vzhledem k celkovému právnímu a judikatornímu rámci v Maďarsku v době, kdy stěžovatel podal návrh k civilnímu soudu, nelze považovat závěry domácích soudů o tom, že stěžovatelova pastorační služba se řídí církevním právem, a proto je třeba řízení zastavit, za arbitrární nebo zjevně nepřiměřené.

77. Z těchto důvodů a s ohledem na povahu stěžovatelovy stížnosti, způsob, jakým byla jeho pastorační služba založena a domácí právo, tak jak je vykládáno domácími soudy, a to před zahájením řízení ve stěžovatelově věci i v průběhu tohoto řízení, nemůže Soud než uzavřít, že stěžovatel neměl žádné právo, o němž by bylo možné alespoň uvažovat, že vyplývá z národních zákonů. Opačný závěr by znamenal, že by Soud svým výkladem čl. 6 odst. 1 založil hmotné právo, které nemá právní základ v žalovaném státě.

78. Soud proto shledal, že se čl. 6 neaplikuje v projednávané věci. Proto je stížnost neslučitelná *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy a musí být odmítnuta v souladu s čl. 35 odst. 3 písm. a) a odst. 4.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud deseti hlasy ku sedmi prohlašuje tuto stížnost za nepřijatelnou.

Odlišné stanovisko soudce Sicilianose

I. Aplikovatelnost čl. 6 a meritum věci

(...)

2. (...) [A]nalýza otázky aplikovatelnosti čl. 6 by neměla přesáhnout do posouzení samotného merita věci. (...) [R]ozsudek neuspěl v dostatečně jasném odlišení přijatelnosti od samotného posouzení merita věci. Značná část bodů rozsudku jde za hranu otázky aplikovatelnosti čl. 6 a ve skutečnosti se vypořádává s meritem sporu, tedy se samotným obsahem práva na přístup k soudu za daných okolností a s tím, zda bylo, nebo nebylo omezení stanovené maďarským právem opodstatněné.

(...)

IV. Výklad souladný se smyslem a účelem Úmluvy

(...)

9. Musí být tedy shledáno, že v souladu se smyslem a účelem Úmluvy musí pojem „obhajitelný“ zahrnovat *prima facie* posouzení Soudem s jednoduchým cílem, kterým je zjištění, zda jsou argumenty stěžovatele udržitelné. Jinými slovy, aby bylo možné určit, jestli je stěžovatelova stížnost „obhajitelná“ – ať už ve světle domácího práva nebo podle Úmluvy – Soud nemusí do hloubky posuzovat nebo rozhodovat o meritu věci s konečnou platností. Takový přístup jde nad rámec kontroly předvídané konceptem „obhajitelné“ stížnosti nebo argumentu. Mělo by to praktické dopady na zúžení rozsahu čl. 6 a 13 Úmluvy. Bližší analýza odhaluje, že čím větší nároky klademe na „obhajitelnost“, tím více limitujeme vlastní rozsah práva na to, být slyšen (nebo práva na efektivní prostředek nápravy).

(...)

V. Aplikace v projednávané věci

(...)

14. [P]asáže rozhodnutí maďarského Ústavního soudu ukazují, že existují konceptuální a právní nejasnosti, ke kterým dochází při pokusu o jasné oddělení případů, kdy je třeba aplikovat světské právo a kdy právo církevní. Zároveň je v rozhodnutí zdůrazněna potřeba dodržovat princip oddělení církve a státu na jedné straně a práva osob v duchovní službě na přístup k soudu na straně druhé. Dodržování jednoho z principů nesmí vést k porušení druhého. Musí být tedy zajištěno, aby právní posouzení v každé jednotlivé věci pečlivě vyvažovalo tyto principy, neboť to má zásadní důsledky na fungování právního státu a obecněji i na samotnou strukturu státu a limity jeho regulačních pravomocí.

VI. Závěr

15. Za těchto okolností se jeví tvrzení, že stěžovatelovy argumenty nebyly „obhajitelné“, a že proto tato věc nedosahuje potřebné úrovně závažnosti, jako excesivní. Takové závěry podle mého názoru překračují limity *prima facie* posouzení, jaké by měl Soud provádět v rámci určení, zda je čl. 6 Úmluvy aplikovatelný a zasahuje do meritorního posouzení sporu. Ze všech těchto důvodů mám za to, že mělo být shledáno, že čl. 6 je v této věci aplikovatelný.

Společné odlišné stanovisko soudců Sajó, López Guerra, Tsotsoria a Laffranques

(...)

[V]ýklad domácího práva je pouze výchozím bodem a nevylučuje sám o sobě existenci civilního práva v domácím právním řádu. Jak bude níže vysvětleno, jsou silné důvody pro to, aby Soud opustil závěry dosažené domácím vysokým soudem v této věci, neboť jej lze považovat za arbitrární.

Jak uvedl maďarský Ústavní soud, tam kde existuje vztah podle státního práva, musí se státní právo aplikovat. Tento princip přitom nemůže být pominut pouze na základě skutečnosti, že mezi subjekty zároveň existuje i církevní vztah. Zatímco Soud zdůrazňuje, že nemůže vytvářet hmotná práva, která nemají právní základ v dotčeném státě, zdá se, že zapomíná, že zde existoval spor o právo, které je alespoň podle „obhajitelných“ tvrzení uznáváno domácím právním řádem, tedy nárok plynoucí z agenturní smlouvy. Tento nárok nebyl dostatečně posouzen domácími soudy, které byly toho názoru, že takový přezkum není možný, neboť poměr mezi stěžovatelem a církví je církevní povahy.

(...)

Na rozdíl od Nejvyššího soudu Ústavní soud nevylučuje aplikovatelnost státního práva pouze z důvodu, že se na vztah použije také církevní právo, a to právě s odkazem na čl. 6 odst. 1 Úmluvy, protože ten, který má nějaké právo, nemůže být připraven o přístup k soudu.

Nicméně domácí soudy neprovedly substantivní posouzení soukromoprávního nároku, tak jak to požaduje Ústavní soud, neboť podle jejich názoru se stěžovatelova duchovní služba řídí spíše církevním než státním právem. Nejvyšší soud úplně opomněl klíčovou otázku projednávané věci. Vzal v úvahu soukromoprávní povahu služebního poměru a shledal, že služba nemá materiální povahu a dospěl proto k závěru, že se občanský řád (a v něm stanovená pravidla ohledně agentur) nepoužijí. A to proto, že je-li služba duchovní a nikoliv materiální povahy, použije se pouze církevní právo. To, co je upraveno církevním právem je duchovní (a nemateriální) a občanský zákoník se neuplatní. Toto odůvodnění kruhem postrádá nezávislé posouzení podle státního práva pouze z důvodu, že se na věc aplikuje církevní právo. Nicméně podle Ústavního soudu není namístě položit si otázku,

zda je vztah upraven výlučně církevním právem (což má být také podle rozhodnutí ve věci Roche procesní překážkou a nevylučuje to aplikaci čl. 6), ale jaký je status takového právního vztahu podle státního práva, což vyžaduje, aby existovalo výslovné zákonné ustanovení, podle kterého by nárok byl nevymahatelný.

(...)

Svým rozsudkem Soud posvětil vytvoření dvojího právního systému, v jehož rámci je popřena suverenita státu a státní právní systém a jeho prostředky k ochraně práv zůstávají nedosažitelné v některých sporech. Důsledkem je rezignace státu na svou povinnost zajistit soudní ochranu mnoha svých občanů.

Odlišné stanovisko soudce Pinto de Albuquerque

I. Úvod

1. (...) Velký senát ESLP měl dvě cesty, jak se s případem vypořádat. Buďto mohl aplikovat obecné závěry plynoucí z judikatury Soudu ohledně práva na přístup k soudu, nebo mohl přehodnotit svou judikaturu ve světle kritiky, které byla podrobena. Z důvodů, které zůstávají utajeny, se Soud nerozhodl ani pro jednu z těchto cest.

2. Namísto toho jsou velmi důležitá rozhodnutí činěna hledáním skulinek, abychom mohli přijmout závěr, který jsme si předem vytyčili. Většina Velkého senátu v první řadě zcela pominula skutečnost, že Nejvyšší soud neodmítl stěžovatelův návrh z meritorních důvodů, ale pouze zastavil řízení. Zadruhé, většina se vůbec nevypořádala s otázkou povahy omezení přístupu k soudu ve stěžovatelově případě. Zatřetí, většina opomněla stanovit a odůvodnit rozsah prostoru pro uvážení státu v tomto případě, nebo se jen zabývat evropským konsenzem ohledně přístupu k soudu v případech majetkových nároků duchovních a spokojila se se závěrem, že rozhodnutí Nejvyššího soudu nebylo arbitrární. (...)

II. Omezení práva na přístup k soudu ve sporech týkajících se duchovních

(...)

(b) Evropský konsenzus ohledně přístupu k soudu v případech majetkových sporů duchovních

(...)

21. Pokud tedy jde o otázku, zda státní soudy projednávají nároky čistě majetkové povahy, jichž se dovolávají duchovní a ministranti proti náboženským organizacím, studie domácích právních řádů a judikatury odhaluje, že existují zásadní rozdíly mezi různými řešeními – mezi státy a i uvnitř států. Pouze v 7 z 39 států nemají soudy pravomoc přezkoumávat takové nároky vůbec. Ve všech ostatních existuje nějaká možnost přezkumu takových nároků, liší se však co do způsobu a rozsahu.

(...)

IV. Aplikovatelnost čl. 6 na majetkové spory týkající se duchovních

(...)

(a) Nedostatky odůvodnění většiny

(...)

24. Většina Velkého senátu, stejně jako Nejvyšší soud, špatně vyložila rozsudek Ústavního soudu č. 32/2003, jak uvádí soudce Sajó ve svém odlišném stanovisku. Ústavní soud ve svém rozsudku vyžaduje, aby domácí soudy posoudily, od jaké míry je vztah osoby ve službách církve a církve upraven také státním právem. Nevylučuje tedy, že obě práva, světské i církevní, mohou být aplikována v jednom případě. Nadto Ústavní soud ve věci, v níž byl vydán citovaný rozsudek, vůbec neposuzoval obdobnou situaci jako je ta stěžovatelova a neposuzoval, zda lze stěžovatelovu situaci považovat za případ agenturního zaměstnávání ve smyslu občanského zákoníku. Civilní soudy měly tedy podle okolností stěžovatelova případu vyhodnotit, zda jeho nárok, tak jak byl uplatněn před domácími soudy, může být považován za soukromoprávní nárok ve smyslu národního právního řádu. Na počátku řízení tedy existoval opravdový a závažný spor o existenci práva, o němž stěžovatel tvrdil, že je mu domácím právem zaručeno.

(...)

(b) Alternativní odůvodnění

(...)

27. (...) Čl. 6 se aplikuje na všechna práva obecně uznávaná domácím právním řádem.

Bylo-li zjištěno, že takové obecné právo existuje, kolize mezi specifickou imunitou podle domácího práva a právem na přístup k soudu nemůže vyloučit aplikaci čl. 6, ale musí být posouzena v rámci přezkoumávání legitimního cíle a proporcionality.

V. Aplikace čl. 6 v projednávané věci

(a) Prostor pro uvážení státu

(...)

32. Pouze 7 z 39 smluvních států zcela vylučuje pravomoc státních soudů projednat majetkový nárok duchovních. Za těchto okolností musí být prostor pro uvážení státu úzký.

(b) Legitimita a proporcionalita

(...) Nejvyšší soud každopádně opomněl zodpovědět otázku, zda uplatněním stěžovatelova nároku dochází ke skutečnému a zásadnímu zásahu do autonomie žalované církve. Místo toho ze zcela formalistických důvodů uzavřel, že pokud stát nemůže vynucovat interní zákony a předpisy církve, spadá nárok stěžovatele

mimo působnost státních soudů. Tím Nejvyšší soud fakticky udělil žalované církvi imunity v celé řadě majetkových sporů s duchovními, což se nezdá být zrovna přiměřené ve vztahu k právu jednotlivce na přístup k soudu.

(...)

Soud se dosud nikdy nezabýval otázkou církevních soudů nebo tím, jaké kvality by takový soud musel mít, aby mohl být považován za alternativní orgán způsobilý k projednání stěžovatelova nároku. Nicméně se již několikrát zabýval situacemi, které mohou být v nyní projednávané věci inspirací. Například Soud v minulosti uznal, že povinnost rozhodnout o disciplinárních přestupcích může být přenesena na zvláštní orgány nebo profesní asociace. Přestože Soud shledal, že samotné přenesení takových pravomocí nepředstavuje porušení Úmluvy, uvedl, že Úmluva nicméně vyžaduje existenci alespoň jednoho z následujících systémů: buďto musí samotné speciální orgány respektovat požadavky stanovené čl.6 odst. 1, nebo musí podléhat kontrole takového soudního tělesa, kterou mohou jejich rozhodnutí plně přezkoumat a zároveň splňují požadavky stanovené čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Soud stanovil podobné požadavky také pro rozhodčí řízení, které také vyžaduje možnost alternativního projednání sporu tělesem splňujícím požadavky čl. 6. Stejný standard musí být uplatňován také u církevních soudů.

VI. Závěr

44. Ve světle výše uvedeného je zřejmé, že stěžovatel neměl žádný alternativní způsob, jak svůj případ vyřešit. Ve skutečnosti v situaci, kdy domácí soudy odmítají svou pravomoc rozhodnout o majetkovém nároku vyplývajícím z duchovní služby, aniž by adekvátně vyvážily jeho právo na přístup k soudu a potenciální risk zásahu do autonomie církve – a tak připraví stát o působnost v celé řadě civilních nároků duchovních – maďarské orgány připravily stěžovatele o jakoukoliv možnost domoci se přezkumu svého nároku před soudcem, a to způsobem, který je v rozporu s principem právního státu a se základním principem čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Takový stav může ohrozit samotnou podstatu stěžovatelova práva na přístup k soudu v rozporu s čl. 6 Úmluvy.

Odlišné stanovisko soudce Pejchala

(...)

Stěžovatel si měl být vědom skutečnosti, že v Maďarsku jsou církve a stát podle ústavy odděleny, ale také si mohl logicky myslet, že on sám není církví. Je pouhým církevním zaměstnancem, který měl s církví spor. Kdo jiný než nezávislý a nestranný soud, k němuž mají mít podle ústavy všichni přístup, by měl rozhodnout o sporu maďarského občana? Ale maďarské soudy se odmítly stěžovatelovým případem zabývat, neboť údajně nespadá do jejich pravomoci. To je celý příběh. Z pohledu Úmluvy není co dodat.

(...)

[J]e těžké souhlasit s názorem většiny, že ve stěžovatelově případě nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, když pravý opak je absolutně nezvratným faktem. Takový závěr je zároveň projevem hluboké pokory před existujícím systémem mezinárodního práva a ústavním pořádkem Maďarska.

(Zpracovali: JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D. a Mgr. Martina Grochová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
25. 7. 2017
VĚC M. PROTI NIZOZEMSKU
(rozsudek ve věci M. proti Nizozemsku, stížnost č. 2156/10)

Dotčený článek Úmluvy:

čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. b), c) a d)

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 37 odst. 2, čl. 38 odst. 2, čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod
§ 33 odst. 1, § 89 odst. 2, § 65 odst. 5 a § 203 odst. 1 a § 215 odst. 2 zákona
č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Klíčová slova:

trestní řízení – právo na spravedlivý proces – **utajované informace** – právo
na obhajobu – právo na přístup do spisu – **právo na komunikaci s obhájcem** –
výslech svědků

**K právu obviněného na obhajobu v trestním řízení, v jehož rámci jsou
projednávány utajované informace**

Autorský komentář:

V předkládaném rozsudku se Soud zabýval třemi aspekty práva obviněného na spravedlivý proces garantovaného čl. 6 odst. 1 a 3 písm. b), c), a d) Úmluvy. Konkrétně posuzoval, zda v trestním řízení, které bylo vedeno proti stěžovateli pro údajné vyzrazení státního tajemství třetím osobám, bylo porušeno jeho právo na poskytnutí relevantních utajených informací obhájce, pokud se jedná o utajení částí některých dokumentů a údajné zadržení jiných, právo komunikovat se svým obhájcem a právo na výslech svědků.

Ve vztahu k utajení částí některých dokumentů a údajnému zadržení jiných z hlediska obhajoby [čl. 6 odst. 3 písm. b) EÚLP] Soud navázal na své závěry v předchozí judikatuře (Fitt proti Spojenému království, č. 29777/96, rozsudek velkého senátu ze dne 16. 2. 2000; a Jasper proti Velké Británii, č. 27052/95, rozsudek velkého senátu ze dne 16. 2. 2000). Připomněl, že právo na přístup obhajoby k utajeným informacím z hlediska obhajoby není právem absolutním. Všechny navzájem konkurující si zájmy, mezi které patří i národní bezpečnost, musejí být poměřovány právy obviněného. V některých případech je možné přístup k utajovaným informacím omezit za účelem ochrany základních práv jiného jednotlivce nebo důležitého veřejného zájmu za podmínky, že je to zcela nezbytné, a tedy

nezpřístupnit určité důkazy obhajobě. Podstatné je, zda bylo vnitrostátní trestní řízení vedeno v souladu s principem kontradiktornosti a rovnosti zbraní a obsahovalo adekvátní záruky s cílem chránit zájmy obviněného. Soud dospěl k závěru, že v daném případě k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. b) Úmluvy, pokud se jedná o utajení částí některých dokumentů a údajné zadržení jiných, nedošlo. Skutečnost, že určité dokumenty, o které se opírala obžaloba, byly poskytnuty obhajobě v upravené podobě, tj. se začerněnými místy nebo nebyly vůbec poskytnuty, nemohly podle Soudu samy o sobě podpořit obhajobu stěžovatele.

Soud dále v rozsudku rozvinul jeden z aspektů práva hájit se sám nebo za pomoci obhájce [čl. 6 odst. 3 písm. c) EÚLP], konkrétně práva obviněného komunikovat se svým obhájcem bez přítomnosti třetí osoby, které patří mezi základními požadavky spravedlivého procesu v demokratické společnosti. Specifikum tohoto případu je, že se odlišuje od dosavadní judikatury v několika důležitých aspektech (srov. bod 92 rozsudku). Doposud byly řešeny zejména otázky týkající se práva na důvěrnost komunikace mezi obviněným a obhájcem a možnosti jejího sledování (například S proti Švýcarsku, č. 12629/89 a 13965/88, rozsudek ze dne 28. 11. 1991, bod 48). Tento případ se však týká samotného obsahu komunikace. Vzhledem k tomu, že stěžovatel byl zproštěn povinnosti mlčenlivosti pro trestní řízení jen v omezeném rozsahu, mohl sdělit svému obhájci jen ty informace pokryté státním tajemstvím, které byly obsaženy ve spise a byly nezbytně nutné pro jeho obhajobu. Soud uvedl, že v zásadě není dán žádný důvod, proč by se pravidla ochrany tajemství neměla aplikovat na případy, kdy zaměstnanci bezpečnostních služeb jsou stíháni pro trestné činy v souvislosti s jejich zaměstnáním. Podstatné však je, jak takové omezení práva poskytovat informace a udělovat pokyny obhájci ovlivnilo právo stěžovatele na obhajobu a řízení u vnitrostátních soudů. Dospěl k závěru, že komunikace mezi stěžovatelem a jeho obhájcem nebyla svobodná a neomezená co do obsahu, což právo na spravedlivý proces vyžaduje. V rámci soudního jednání bylo na stěžovatele uloženo břemeno rozhodnutí, bez možnosti poradit se s obhájcem, zda odhalit utajované skutečnosti, které ještě nebyly obsaženy ve spise a tím riskovat další trestní stíhání, jež bude v plné diskreci státního zástupce. Za těchto okolností Soud shledal, že spravedlivý proces byl nevratně ohrožen zasahováním do komunikace mezi stěžovatelem a jeho obhájcem a došlo tímto k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy.

Nakonec se Soud vyjádřil k poslednímu zvláštnímu aspektu práva na spravedlivý proces, a to právu obviněného na výslech svědků [čl. 6 odst. 3 písm. d) EÚLP]. Namítané porušení práva stěžovatele mělo spočívat v odmítnutí návrhu obviněného na provedení výslechu některých svědků a podmínkách, za kterých byli někteří zaměstnanci slyšeni jako svědci. Soud nejdříve konstatoval, že přípustnost důkazů se řídí v první řadě vnitrostátním právem a v zásadě pouze vnitrostátním soudům přísluší hodnotit shromážděné důkazy. Úkolem Soudu je pouze posoudit, zda řízení jako celek včetně způsobu provádění důkazů bylo spravedlivé (Van Meche-

len a ostatní, č. 21363/93, 21364/93, 21427/93 a 22056/93, rozsudek ze dne 23. 4. 199, bod 50). Na rozdíl od předchozích rozsudků Soudu ve věci Van Mechelen a ostatní (cit. výše), Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2011, a Schatschaswili proti Německu, č. 9154/10, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2015, obhajoba měla možnost vyslyšet svědky obžaloby, aby prověřila věrohodnost jejich tvrzení učiněných v předchozím řízení. Podstatné bylo, že stěžovatel byl odsouzen na základě celé řady jiných přímých důkazů a vnitrostátní soud tudíž nejednal neodůvodněně a svévolně, pokud nepřipustil výslech všech požadovaných svědků a rozhodl tak, že jeho obhajoba nebyla materiálně poškozena podmínkami, za nichž byli určití svědci vyslechnuti. Ačkoliv Soud uvedl, že je legitimní strategií obhajoby v trestních případech vytvářet pochybnosti ohledně pachatele činu tak, že ho mohl spáchat někdo jiný, neznamená to, že podezřelý má právo činit specifické požadavky ve vztahu k informacím, které by mu možná mohly poskytnout alternativní vysvětlení.

Předkládaný rozsudek Soudu ve věci M. proti Nizozemí je třeba považovat za významný pro vnitrostátní soudní praxi především ve vztahu k možnosti omezit přístup obhajoby k utajeným informacím, pokud se jedná o utajení částí některých dokumentů a údajné zadržení jiných, a to za účelem nezbytné ochrany základních práv jiného jednotlivce nebo důležitého veřejného zájmu, a zejména z hlediska práva obviněného komunikovat se svým obhájcem v případech, kdy jsou v rámci trestního řízení vedeného proti obviněnému projednávány utajované informace. Základními právními předpisy v České republice upravujícími tuto problematiku jsou zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Trestní řád obsahuje zvláštní pravidla pro případy, kdy jsou v trestním řízení projednávány utajované informace (například v § 8 a násl., § 51b, § 65 odst. 2, 5, § 99 odst. 1, § 200 odst. 1, § 201 odst. 3 a § 238 tr. ř.). V tomto ohledu trestní řád zajišťuje ochranu utajovaných informací v případě, že je příslušná fyzická osoba v řízení před orgánem činným v trestním řízení odpovědným orgánem zproštěna povinnosti mlčenlivosti v souladu s § 63 zákona o ochraně utajovaných informací. Zproštění mlčenlivosti však lze na základě zákonem stanovených důvodů odepřít a v praxi tak může dojít ke vzniku situace obdobné případu posuzovanému Soudem v předkládaném rozsudku. V takových případech budou české soudy povinny zohlednit při jejich rozhodování závěry Soudu vyslovené v tomto rozsudku. Pokud budou v rámci trestních řízení projednávány utajované informace, je třeba respektovat právo obviněného se radit i během úkonů se svým obhájcem (§ 33 tr. ř.), které zahrnuje právo zpřístupnit obhájci i takové utajované informace, ve vztahu k nimž nebyl zproštěn mlčenlivosti, a to v případě, že by jejich nezpřístupnění ovlivnilo jeho právo na obhajobu.

V dosavadní české soudní praxi bylo právo obviněného na obhajobu v případě jeho střetu se zájmem na ochraně utajovaných informací doposud řešeno zejména

Nejvyšším správním soudem při přezkumu rozhodnutí vydaných v bezpečnostních řízeních, jehož závěry v otázce přístupu obviněného do spisu potvrdil i Soud ve věci Regner proti České republice, č. 35289/11, rozsudek velkého senátu ze dne 26. 11. 2015. Problematikou přístupu obviněného a obhájce k utajovaným informacím v trestním řízení se zabýval také Ústavní soud, například v nálezu Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 7/09, v němž byla řešena otázka zpřístupnění utajované skutečnosti obviněnému a jeho obhájci z pohledu kolize veřejného zájmu na zajištění ochrany utajovaných informací a právem na obhajobu v souvislosti s jejich znepřístupněním obviněnému a jeho obhájci, a navazující rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2011, sp. zn. 6 Tz 30/2011. V tomto ohledu lze vnímat rozsudek ve věci M. proti Nizozemí tak, že může přinést do aplikační praxe další aspekt práva na obhajobu v trestních řízeních, jež se dotýkají utajovaných informací, a to z pohledu práva obviněného zpřístupnit za určitých podmínek utajované informace jeho obhájci za účelem realizace jeho práva na obhajobu i v případě, že nebyl zproštěn povinnosti mlčenlivosti nebo byl zproštěn mlčenlivosti jen v omezeném rozsahu.

(Zpracoval prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D. a Mgr. Andrea Pokorná)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel je státním příslušníkem Nizozemska narozeným v roce 1970 a bývalým zaměstnancem nizozemské zpravodajské a bezpečnostní služby (AIVD), v níž pracoval jako editor zvuku a překladatel. V rámci této své činnosti měl mimo jiné přístup k utajovaným informacím, s nímž se pojila jeho povinnost mlčenlivosti.

V souvislosti s porušením této své povinnosti čelil trestnímu stíhání a v roce 2004 byl odsouzen k trestu odnětí svobody na dobu čtyř let a šesti měsíců (v rámci dalšího řízení sníženo na tři roky a deset měsíců). Trestného činu se dopustil tím, že předal kopie dokumentů obsahujících utajované informace neoprávněným osobám mimo AIVD, a to včetně osob, které byly tajně vyšetřovány v souvislosti s teroristickou činností. V rámci samotného trestního řízení byl stěžovatel AIVD upozorněn, že nadále podléhá povinnosti mlčenlivosti a v případě vyzrazení utajovaných informací, byť by se jednalo o jeho obhájce, mu hrozí další stíhání. O tomto režimu byl informován rovněž jeho obhájce.

Na návrh obhájce byl stěžovatel před soudem zproštěn povinnosti mlčenlivosti vůči němu, a to v omezeném rozsahu; jednalo se o informace nezbytné pro jeho obhajobu. Některé z předmětných dokumentů obsažených ve spisu pak byly obhajobě k dispozici s utajením (začerněním) určitých částí a jiné k dispozici dány nebyly. Stěžovateli rovněž nebylo umožněno odhalit identitu jiných zaměstnanců AIVD, což omezilo jeho možnost navrhopvat svědky. Samotný výslech svědků probíhal s utajením totožnosti některých z nich a zaměstnanci AIVD, kteří byli vyslýcháni jako

svědci, neodpovídali na otázky obhajoby způsobilé ohrozit utajované informace. Klasifikace v řízení utajovaných informací přitom vycházela z posouzení AIVD.

Stěžovatel před Soudem namítal porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy a práva mít přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby, práva obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru a práva vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky ve smyslu čl. 6 odst. 3 písm. b), c) a d) Úmluvy.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY

51. Stěžovatel namítal, že trestní řízení proti němu bylo nespravedlivé v tom smyslu, že AIVD vykonávala rozhodující kontrolu nad důkazy, omezovala přístup jeho a vnitrostátních soudů k nim, kontrolovala jejich užívání a bránila mu v účinném udělování pokynů jeho obhájci. Tvrdil, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. b), c) a d), jež stanoví:

„1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého, nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků, anebo v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by vzhledem ke zvláštním okolnostem veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.

3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

b. mít přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby;

c. obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;

d. vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výsledků svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě; ...“

52. Vláda toto rozporovala.

53. Námitky stěžovatele se týkají utajení částí některých dokumentů a údajného zadržování jiných; omezení práva stěžovatele sdělovat informace a pokyny jeho obhájci; odmítnutí umožnit stěžovateli, aby před odvolacím soudem uvedl jména členů AIVD; podmínky, za nichž byli někteří členové AIVD vyslechnuti jako svědkové; a odmítnutí předvolat některé jiné členy AIVD jako svědky obhajoby.

A. Přijatelnost

54. Soud konstatuje, že tyto námitky nejsou zjevně nepřijatelné ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Dále konstatuje, že nejsou nepřijatelné ani z jiných důvodů. Musí být proto prohlášeny za přijatelné.

B. Hodnocení Soudu

1. Obecné zásady

55. Jak Soud mnohokrát uvedl, požadavky čl. 6 odst. 3 Úmluvy je třeba chápat jako zvláštní aspekty práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz, kromě mnoha dalších zdrojů, Sakhnovskiy proti Rusku [velký senát], č. 21272/03, § 94, 2. 11. 2010; a Schatschaschwili proti Německu [velký senát], č. 9154/10, § 100, ESLP 2015).

56. Právo na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy není absolutním právem. Nicméně to, co představuje spravedlivý proces, nemůže být předmětem jediného neměnného pravidla, ale musí vyplývat z okolností konkrétního případu. Hlavní snahou Soudu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy je zhodnotit celkovou spravedlivost trestního řízení (viz Ibrahim a další proti Spojenému království [velký senát], č. 50541/08, 50571/08, 50573/08 a 40351/09, § 250, ESLP 2016, s dalšími odkazy).

2. Utajení částí některých dokumentů a údajné zadržování jiných

57. Soud tyto otázky posoudí podle čl. 6 odst. 1 a 3 písm. b) Úmluvy.

58. Vláda uvedla, že zveřejnění utajených informací by závažně poškodilo zájmy státu tím, že by identifikovalo vyšetřované jednotlivce a organizace, lidské zdroje a zahraniční zpravodajské a bezpečnostní služby, s nimiž AIVD spolupracovala. V některých případech by byla ohrožena bezpečnost zaměstnanců AIVD. Omezení způsobená obhajobě tak byla nezbytně nutná.

59. V každém případě vnitrostátní soud posoudil, zda bylo odmítnutí vyzrazení informací nezbytné. Toto bylo provedeno na základě neutajených částí textu obsažených ve spisu; vysvětlení týkající se stupňů utajení a předmětných zájmů státu poskytnutých samotnou AIVD; a ověření bylo provedeno národním veřejným žalobcem pro boj s terorismem. Sledovaný přístup byl potvrzen Nejvyšším soudem.

60. Během času byla otázka, zda mají určité informace nadále zůstat utajeny, přehodnocena. Nové verze některých dokumentů byly do spisu doplněny v jejich originální podobě či s menším rozsahem utajeného textu.

61. Byla k dispozici opatření k vyvažování zájmů. Stěžovatel měl možnost vyhodnotit důvěryhodnost vnitřního vyšetřování AIVD na základě výpovědí vyslychaných svědků. Kromě toho měl stěžovatel v různých stádiích řízení příležitost zpochybnit zadržování důkazů. Vláda zde odkazovala na věc Jasper proti Spojenému království [velký senát], č. 27052/95, 16. 2. 2000; a Fitt proti Spojenému království [velký senát], č. 29777/96, ESLP 2000-II.

62. Stěžovatel namítal, že určité dokumenty, ze kterých vycházela obžaloba, byly buď poskytnuty obhajobě v částečně utajené podobě, s částmi začerněnými AIVD, nebo jí nebyly poskytnuty vůbec.

63. Stěžovatel uznával, že s přihlédnutím k národní bezpečnosti lze neposkytnutí informací obhajobě ospravedlnit. S odkazem na věc Edwards a Lewis proti Spojenému království [velký senát], č. 39647/98 a 40461/98, ESLP 2004-X a A. a ostatní proti Spojenému království [velký senát], č. 3455/05, ESLP 2009 uvedl, že je třeba prokázat nezbytnou nutnost tohoto postupu; že omezení přístupu k informacím mají být co nejméně rušivá; a že mají existovat postupy pro vzájemné vyvažování zájmů.

64. Stěžovatel argumentoval, že potřeba omezení přístupu k jakýmkoliv materiálům nebyla prokázána. Neproběhlo žádné nezávislé ověření: vnitrostátní soudy provedly své posouzení na základě neutajených částí každého textu, vysvětlení poskytnutého AIVD a rozhodnutí národního veřejného žalobce pro boj s terorismem. AIVD ani národní veřejný žalobce pro boj s terorismem nebyli nezávislí. Ani samotným soudům nebyl poskytnut přístup k informacím, které byly obhajobě odeřeny. Tímto se věc stěžovatele odlišovala od výše citovaných věcí Jasper a Fitt.

65. V tomto ohledu nezáleželo na tom, že během času byly určité dokumenty zpřístupněny s menším množstvím utajených částí, neboť části, které byly odhaleny později, neposkytovaly v tomto směru žádné relevantní informace.

66. Ve výše citované věci Fitt Soud uvedl následující: (viz rovněž Jasper, ibid., § 51–53):

„44. Základním aspektem práva na spravedlivý proces je to, že trestní řízení, včetně prvků takového řízení, které se týkají procesu, by mělo být kontradiktorní a že by měla existovat rovnost zbraní mezi obžalobou a obhajobou. Právo na kontradiktorní soudní řízení v trestním řízení znamená, že obžaloba stejně jako obhajoba musí mít příležitost poznat a připomínkovat předložená zjištění a důkazy vznesené druhou stranou (viz Brandstetter proti Rakousku, 28. 8. 1991, série A, č. 211, s. 27–28, § 66–67). Kromě toho čl. 6 odst. 1 vyžaduje, stejně jako anglické právo (viz odstavec 18 výše), aby orgány obžaloby odhalily obhajobě všechny věcné důkazy v jejich držení ve prospěch či neprospěch obviněného (viz Edwards proti Spojenému království, 16. 12. 1992, § 36, série A, č. 247-B).

45. Nicméně jak stěžovatel uznal (...), právo na zpřístupnění relevantních důkazů není absolutním právem. V kterémkoliv trestním řízení mohou existovat proti-čůdné zájmy jako je národní bezpečnost či potřeba ochrany svědků, kterým hrozí pomsta, či utajení policejních metod vyšetřování trestné činnosti, které musí být váženy oproti právům obviněného (viz například Doorson proti Nizozemsku, 26. 3. 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-II, s. 470, § 70). V některých případech může být nezbytné zadržet před obhajobou určité důkazy k zachování základních práv jiného jednotlivce či k zajištění důležitého veřejného zájmu. Nicméně podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz Van Mechelen a ostatní proti Nizozemsku, 23. 4. 1997, Reports 1997-III, s. 712, § 58) jsou přípustná jen taková omezení práva na obhajobu, která jsou naprosto nezbytná. Navíc k zajištění, že bude obviněnému poskytnut spravedlivý proces, musí být jakékoliv obtíže způsobené obhajobě omezením jejich práv dostatečně vyváženy postupem soudních orgánů (viz Doorson, *ibid.*, s. 471, § 72; a Van Mechelen a ostatní, *ibid.*, s. 712, § 54).

46. Ve věcech, v nichž byly důkazy obhajobě zadrženy z důvodu ochrany veřejného zájmu, není úkolem tohoto Soudu rozhodnout, zda jejich nevyzrazení bylo nebo nebylo naprosto nezbytné, neboť obecně platí, že hodnocení důkazů přísluší vnitrostátním soudům (viz Edwards, *ibid.*, s. 34–35, § 34). Každopádně v mnoha případech, jako je i tento, kde nebyly předmětné důkazy nikdy odhaleny, se nemůže Soud pokoušet zvažovat veřejný zájem na nevyzrazení informací oproti právu obviněného na přístup k materiálu. Musí proto posoudit, zda byl rozhodovací postup v souladu s požadavky zásady kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní do té míry, do jaké byl možný, a zahrnoval přiměřené záruky na ochranu zájmů obviněného.“

67. S přihlédnutím ke skutkovým okolnostem věci Soud připomíná, že stěžovatel se domáhal zpřístupnění zprávy vnitřního šetření AIVD a utajených částí dokumentů AIVD obsažených ve spisu.

68. Pokud jde o interní šetření AIVD, Soud připomíná, že odvolací soud neměl za prokázané, že nějaká zpráva skutečně existovala (viz odst. 34 výše). V každém případě je Soud přesvědčen, že žádný takový dokument nebyl ani v rukou obžaloby – natož odvolacího soudu – a tudíž netvořil součást trestního stíhání (srov. Fitt, § 48). Pokud stěžovatel zamýšlí naznačovat, že šetření mohlo přinést informace, které by jej mohly vyvinít, Soud takovouto domněnku odmítá jako zcela hypotetickou.

69. Pokud jde o dokumenty, které byly k dispozici odvolacímu soudu a stěžovateli v částečně utajené podobě, Soud poukazuje na to, že utajené informace samy o sobě nemohly podporovat obhajobu. Vzhledem k tomu, že stěžovatel byl usvědčen z poskytnutí informací představujících státní tajemství osobám, které neměly oprávnění se o nich dozvědět, jedinou otázkou ve vztahu k těmto dokumentům bylo to, zda byly státním tajemstvím, nebo ne.

70. Důkazy, na jejichž základě byl stěžovatel usvědčen, zahrnovaly prohlášení AIVD potvrzující, že předmětné dokumenty podléhaly režimu státního tajemství,

a vysvětlující potřebu držet informace obsažené v dokumentech v utajení. Národní veřejný žalobce pro boj s terorismem potvrdil, že dokumenty obsažené v trestním spisu jsou skutečně kopie dokumentů, jež měly představovat (viz odst. 40, bod 53 výše), což stěžovatel nezpochybňuje. V tomto ohledu je Soud přesvědčený, že zbývající čitelné informace byly dostatečné pro obhajobu i pro odvolací soud, aby spolehlivě posoudil povahu informací obsažených v dokumentech.

71. K porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. b) Úmluvy, pokud se jedná o utajení částí některých dokumentů a údajné zadržení jiných, tedy nedošlo.

3. Omezení práva stěžovatele poskytnout informace a pokyny právnímu zástupci a odmítnutí umožnit stěžovateli, aby uvedl jména členů AIVD před odvolacím soudem

72. Soud obě otázky posoudí podle čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy.

73. Vláda uznala zásadní význam svobodné komunikace mezi obžalovaným a obhájcem, avšak domnívala se, že v projednávané věci v tomto směru nedošlo k zásadnímu zásahu. Stěžovatel byl zbaven povinnosti mlčenlivosti pro potřeby komunikace se svými právníky, byť podmíněně.

74. Vláda tvrdila, že právo na omezení může být uloženo obviněnému v přístupu k právnímu zástupci, jestliže je k tomu dobrý důvod. Odkazovala na věci *Öcalan* proti Turecku [velký senát], č. 46221/99, § 133, ESLP 2005-IV; a *Marcello Viola* proti Itálii, č. 45106/04, § 61, ESLP 2006-XI (výňatky).

75. Podmínky byly nezbytné k tomu, aby sloužily dvojímu účelu ochrany zaměstnanců a lidských zdrojů AIVD a zachovaly důvěrnost utajovaných skutečností, které nebyly pro trestní řízení proti stěžovateli relevantní. AIVD by nemohla fungovat jako zpravodajská služba, jestliže by nebylo zachováno utajení.

76. Vláda rovněž poukázala na závazek generálního advokáta odvolacího soudu spočívající v tom, že by stěžovatel nebyl stíhán, pokud by bylo porušení jeho povinnosti mlčenlivosti odůvodněno s odkazem na čl. 6 Úmluvy.

77. Konečně vláda namítala s ohledem na prohlášení skutečně učiněná stěžovatelem na jednání ze dne 12. února 2007 (viz odst. 36 výše) a na otázky uvedené ve faxovém dopise pana Pestmana ze dne 14. února 2007 (viz odst. 37 výše), že stěžovatel nepůsobil, že by se nechal odradit hrozbou stíhání, jak naznačují podání předložená Soudu stěžovatelem.

78. Stěžovatel prohlašoval, že zavedené podmínky představovaly omezení komunikace mezi jeho obhájcem a jím a bránily jeho obhajobě. Zejména mu bylo zabráněno v diskutování jakýchkoliv potenciálně osvobozujících důkazů a alternativních scénářů, jestliže příslušné informace již nebyly obsaženy ve spisu. To umožnilo obžalobě a skrze obžalobu AIVD kontrolu nad obhajobou.

79. Stěžovatel dále prohlašoval, že AIVD byla oprávněna vymezit rozsah důkazů, které mohla obhajoba během řízení předložit. Rovněž uvedl, že byl obžalobou ohrožen dokonce i v důvěrném režimu jednání za zavřenými dveřmi.

80. Stěžovatel se dovolával věci S. proti Švýcarsku, 28. 11. 1991, § 48, Série A, č. 220, kde Soud uznal, že právní zástupce by měl mít možnost se poradit se svým klientem a obdržet důvěrné pokyny bez dozoru (což v této věci spočívalo v policejním dohledu nad návštěvou právního zástupce a v zachycování korespondence mezi právním zástupcem a klientem). Rovněž odkazoval na věc A. a ostatní proti Spojenému království, *ibid.*, § 220, v níž bylo uznáno, že zadržený by měl mít možnost udělovat účinné pokyny zvláštnímu advokátovi, když tvrdil, že povinnost mlčenlivosti, jež mu byla uložena, mu bránila v udělování pokynů jeho obhájci tak, jak potřeboval.

81. Co se týče odmítnutí umožnit stěžovateli, aby uvedl jména členů AIVD před odvolacím soudem, stěžovatel prohlašoval, že mu bylo zakázáno prozradit tajné informace před soudy k tomu, aby mohl *inter alia* uvádět důvěryhodná vysvětlení alternativní k jeho odpovědnosti za jakékoliv trestné činy. Vláda byla toho názoru, že vnitrostátní soudy správně vyloučily jakékoliv alternativní scénáře s ohledem na důkazy, jež hovořily v neprospěch stěžovatele.

82. Soud opakuje, že zatímco čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy přiznává každému obviněnému ze spáchání trestného činu právo „obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce...“, nestanoví způsob výkonu tohoto práva. Ponechává tedy smluvním státům možnost volby způsobu, jak zajistit jeho ochranu v rámci jejich soudních systémů, přičemž úkolem Soudu je pouze zjistit, zda je zvolená metoda v souladu s požadavky spravedlivého procesu. V této souvislosti je třeba mít na paměti, že Úmluva má za cíl „zaručit práva, která nejsou teoretická či iluzorní, ale práva, která jsou praktická a efektivní“ a že přidělení právního zástupce samo o sobě nezajišťuje účinnou pomoc, která obviněnému náleží (viz mimo jiné rovněž Sakhnovskiy proti Rusku, *ibid.*, § 95, s dalšími odkazy).

83. Soud připomíná, že právo na spravedlivý proces, zaručené čl. 6 odst. 1 Úmluvy, zahrnuje právo účastníků řízení podat případná vyjádření, jež považují za relevantní pro jejich věc. Toto právo může být považováno za účinné pouze tehdy, jestliže jsou připomínky skutečně „slyšeny“, což soud náležitě posoudí. Jinými slovy, důsledkem působnosti čl. 6 Úmluvy je mimo jiné to, že „soud“ má povinnost řádně přezkoumat podklady, argumenty a důkazy předložené účastníky řízení bez předpojatosti v posouzení, zda jsou relevantní (viz Perez proti Francii [velký senát], č. 47287/99, § 80, ESLP 2004-I).

84. Soud dále poznamenává, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy připouští zohlednění bezpečnosti státu ve své druhé větě tím, že stanoví, že „tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého, nebo části procesu“. Není pochyb o tom, že pro proces stěžovatele byly tyto úvahy relevantní, a že existovala skutečná nezbytnost zadržet informace představující státní tajemství před tiskem a veřejností.

85. Soud rozhodl, že právo obviněného komunikovat se svým právním zástupcem mimo doslech třetí osoby je součástí základních požadavků na spravedlivý proces v demokratické společnosti a vyplývá z čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy. Pokud

by se právník nemohl radit se svým klientem a obdržet od něj důvěrné pokyny, jeho pomoc by ztratila mnoho ze své užitečnosti (rozsudek S. proti Švýcarsku, *ibid.*, § 48; Ócalan proti Turecku [velký senát], č. 46221/99, § 133, ESLP 2005-IV).

86. Soud rovněž v kontextu čl. 5 odst. 4 Úmluvy rozhodl, že zásah do výsadního vztahu právníka a jeho klienta, a tedy i práva zadrženého na obhajobu, nevyžaduje nezbytně skutečné zachycení informací či odposlech (viz *mutatis mutandis*, Castravet proti Moldavsku, č. 23393/05, § 51, 13. 3. 2007).

87. Soud dále v kontextu čl. 8 Úmluvy rozhodl, že je zjevně v obecném zájmu, aby každá osoba, která si přeje poradit se s právníkem, měla možnost svobodně tak učinit za podmínek, které upřednostňují úplnou a neomezenou debatu. Právě z tohoto důvodu je vztah právníka a jeho klienta v zásadě důvěrný (*mutatis mutandis*, Campbell proti Spojenému království, 25. 3. 1992, § 46, Série A, č. 233).

88. Soud toleroval určitá omezení týkající se kontaktů právníků a jejich klientů v případech terorismu a organizovaného zločinu (viz zejména Erdem proti Německu, č. 38321/97, § 65 a násl., ESLP 2001-VII (výňatky); a Khodorkovskiy a Lebedev proti Rusku, č. 11082/06 a 13772/05, § 627, 25. 7. 2013). Nicméně výsada vztahující se na korespondenci mezi vězni a jejich právníky představuje základní právo jednotlivce a přímo ovlivňuje právo na obhajobu. Z tohoto důvodu Soud rozhodl – opět v souvislosti s čl. 8 Úmluvy – že základní pravidlo na respektování důvěrnosti mezi právníkem a jeho klientem může být omezeno ve výjimečných případech a za předpokladu, že jsou k dispozici přiměřené a dostatečné záruky proti zneužití (*mutatis mutandis*, Erdem, § 65).

89. V rozsudku A. a ostatní proti Spojenému království byl Soud vyzván, aby zvážil opatření směřující k zajištění spravedlivosti řízení ve smyslu čl. 5 odst. 4 Úmluvy, přičemž došlo k zadržení důkazů, o něž se obžaloba opírala, před obhajobou. Soud předně vycházel z toho, že během období, kdy byli stěžovatelé zadrženi, vyvolávaly aktivity a cíle teroristické sítě Al-Káidy „veřejný stav nouze ohrožující život národa“. Bylo tak třeba mít na mysli, že v předmětné době byla naléhavá potřeba ochrany obyvatel Spojeného království před teroristickými útoky a ačkoliv se Spojené království neodchýlilo od čl. 5 odst. 4 Úmluvy, ale pouze od čl. 5 odst. 1 Úmluvy, byl silný veřejný zájem na získání informací o Al-Káidě a jejich podporovatelích a o zachování utajení zdrojů takovýchto informací (*loc. cit.*, § 216).

90. Postup, kdy se obžaloba sama pokouší posuzovat důležitost informací skrytých před obhajobou a zvažuje to vůči veřejnému zájmu na udržení informací v utajení, nemůže být v souladu s výše uvedenými požadavky čl. 6 odst. 1 Úmluvy (Dowsett proti Spojenému království, č. 39482/98, § 44, ESLP 2003 VII). Soud rovněž v kontextu čl. 6 odst. 3 písm. b) Úmluvy rozhodl, že obviněnému je zaručen dostatečný čas a prostředky pro přípravu jeho obhajoby, a proto čl. 6 odst. 3 písm. b) Úmluvy předpokládá, že věcná obhajoba může zahrnovat vše, co je „nezbytné“ pro přípravu hlavního procesu (Mayzit proti Rusku, č. 63378/00, § 78, 20. 1. 2005).

91. Pokud jde o projednávanou věc, Soud poukazuje na stanovisko vlády, podle kterého podmínky komunikace mezi stěžovatelem a jeho právním zástupcem byly ústupkem obhajobě v souvislosti se stěžovatelovou povinností mlčenlivosti. Nicméně sám má opačný názor, a to, že představují omezení práva obviněného bez zábran komunikovat se svým právním zástupcem.

92. Projednávaná věc se odlišuje od shora uvedených v několika podstatných ohledech. Zaprvé, stěžovateli nebyl odepřen přístup k důkazům obžaloby: bylo mu přikázáno, aby svému právnímu zástupci neposkytl věcné informace, jež by mohly být použity na jeho obhajobu. Tímto se projednávaná věc odlišuje od věci A. a ostatní. Zadruhé nedošlo k žádnému zásahu do důvěrnosti obžalovaného a jeho právníka. Projednávaná věc se tak zásadně liší od věci S. proti Švýcarsku, *ibid.*, § 48; Campbell proti Spojenému království, *ibid.*, § 48; a Moiseyev proti Rusku, č. 62936/00, § 210, 9. 10. 2008, kde se jednalo o sledování komunikace. Kromě toho nedošlo k žádnému nezávislému monitorování informací zasílaných mezi stěžovatelem a jeho obhájcem: stěžovatel byl spíše ohrožen stíháním *post factum*, jestliže by poskytl svému obhájci utajené informace. Tímto se projednávaná věc odlišuje od věci Erdem.

93. Tyto rozdíly však nejsou rozhodující: důležité je, že komunikace mezi stěžovatelem a jeho obhájcem nebyla co do obsahu svobodná a neomezená, jak to požadavky zásady spravedlivého procesu obvykle vyžadují.

94. Soud připouští, že pravidla o utajení se uplatňují obecně a neexistují žádné důvody, proč by se neměly uplatňovat, jestliže jsou zaměstnanci bezpečnostní služby stíháni za trestné činy související s jejich zaměstnáním. Otázkou pro Soud je, jak zákaz vyzrazení tajných informací ovlivňuje právo obviněného na obhajobu, a to jak v souvislosti s jeho komunikací se svými právníky, tak při soudních řízeních.

95. Ze dvou rozsudků odvolacího soudu a soudních jednání ze dne 12. a 15. února 2007 (viz odstavce 34 až 41 výše) plyne, že se generální advokát zavázal, že nebude stěžovatele stíhat za porušení jeho povinnosti mlčenlivosti, jestliže takové porušení bude odůvodněno právem obhajoby, jak je zaručeno čl. 6 Úmluvy. Tím bylo na stěžovatele uvaleno břemeno rozhodovat se bez porady s obhájcem, zda odhalit skutečnosti, jež dosud nebyly obsaženy ve spisu, a tím riskovat další stíhání, přičemž generální advokát si ponechával v této věci plnou diskreční pravomoc.

96. Soud se domnívá, že od obviněného ze závažných trestných činů nemůže být očekáváno, že by bez odborné rady mohl posoudit výhody plného odhalení své věci obhájci oproti riziku stíhání za toto jednání.

97. Za těchto okolností Soud shledává, že spravedlivost řízení byla nenapravitelně ohrožena zásahy do komunikace mezi stěžovatelem a jeho obhájcem. V tomto směru tudíž došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy.

98. S ohledem na toto zjištění Soud nepovažuje za nutné oddělené posouzení, zda odmítnutí povolit stěžovateli, aby uvedl jména členů AIVD před odvolacím soudem, rovněž představovalo porušení Úmluvy.

4. Podmínky, za kterých byli určití členové AIVD vyslechnuti jako svědci a odmítnutí předvolat určité další členy AIVD jako svědky obhajoby

99. Soud bude tyto záležitosti posuzovat podle čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy.

100. Vláda uvedla, že svědci, vyslyšení vyšetřujícími soudci a identifikovaní pouze číslem, nebyli „anonymními“ svědky ve smyslu například rozsudku Van Mechelen a ostatní proti Nizozemsku, 23. 4. 1997, Reports of Judgments and Decisions 1997-III. Stěžovatel si byl vědom jejich jmen a pracovních pozic; v tomto byla situace diametrálně odlišná od situace, kdy by identita svědků nebyla obhajobě známa.

101. Účelem použití zkrácení hlasu a zastření identity bylo, aby byl výslech svědků co nejvíce interaktivní. Omezení uložená obhajobě tudíž neměla žádný skutečný dopad na spravedlivost řízení.

102. Inkriminovaní svědci podali před vyšetřujícím soudcem rozsáhlé výpovědi a odmítli odpovědět pouze na určité otázky v souvislosti s požadavkem utajení. Projednávaná věc byla tudíž odlišná od toho, co bylo popsáno ve věci Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království [velký senát], č. 26766/05 a 22228/06, ESLP 2011, kde inkriminovaný svědek v odpovědi na otázky podané obhajobou mlčel.

103. Pro přijatá opatření existovaly dobré důvody. V době, kdy byli svědci vyslyšáni, byli zaměstnanci a/nebo lidské zdroje AIVD nadále operačně aktivní a jejich bezpečnost musela být brána v úvahu.

104. I když vláda zastává názor, že projednávaná věc nebyla takovou, na niž by se vztahovala věc Van Mechelen a ostatní a Al-Khawaja a Tahery, tvrdila, že odsouzení stěžovatele nebylo založeno „výhradně či v rozhodujícím rozsahu“ na výpovědích svědků identifikovaných pouze číslem. Jako důkaz byla použita výpověď jen jednoho z předmětných svědků; svědek byl IT zaměstnancem AIVD, byl stěžovateli znám a odpověděl na řadu otázek, které obhajoba vznesla. Ostatní svědci, jejichž výpovědi byly použity jako důkazy, byli vyslechnuti pod vlastním jménem. Kromě toho existovaly další důkazy, včetně stopy stěžovatelovy DNA, rozpoznané na klopě obálky nalezené v bydlíšti jednoho z cílů.

105. Stěžovatel uvedl, že jeho strategií bylo ukázat, že byly i další představitelné scénáře než jen možnost, že byl vinen, které by mohly vysvětlit únik dokumentů AIVD přisuzovaný stěžovateli. Tvrdil, že jelikož jeho obhajoba probíhala s výraznými omezeními, svědecké důkazy byly jedním z mála prostředků, které mu k obhajobě zůstaly. Z toho důvodu měly být jeho žádosti o předvolání svědků podrobeny příznivějšímu posouzení.

106. Stěžovatel nemohl ověřit, zda svědkové byli osobami, jež znal, neboť nebyl schopen je rozeznat. Navíc obhajoba nebyla schopná rozeznat jejich neverbální vyjadřování.

107. Nutnost tohoto opatření nebyla prokázána. Za prvé, svědky byly osoby, které stěžovatel již znal – jeho bývalí kolegové. Za druhé, nebyli vyslyšáni veřejně. Za třetí, jeho právní zástupce měl povinnost zachovávat mlčenlivost. Za čtvrté bylo obžalobě umožněno mluvit s těmito svědky bez zastření jejich identity.

108. Během líčení se svědky byl přítomen pracovník AIVD, aby mohl zamítat otázky od obhajoby. Zamezeno bylo zejména otázkám týkajícím se pracovních postupů AIVD a bezpečnostních opatření. To bránilo pokusům obhajoby poukázat na možnost, že vynést předmětné dokumenty AIVD mohl i někdo jiný než stěžovatel.

109. Takový zásah do práva obhajoby na výslech svědků nebyl nezbytný, neboť potřeby utajení mohlo být dosaženo provedením výslechu přes kameru.

110. Soud připomíná, že přípustnost důkazů je v první řadě upravena vnitrostátním právem a obecně je na vnitrostátních soudech, aby posoudily důkazy, které jim byly předloženy. Úkolem Soudu podle Úmluvy není rozhodovat o tom, zda byla svědecká výpověď řádně přijata jako důkaz, ale spíše zjistit, zda řízení jako celek včetně způsobu, jakým byly důkazy provedeny, bylo spravedlivé (viz, kromě řady dalších zdrojů, věc Van Mechelen a ostatní, *ibid.*, § 50).

111. Soud připomíná, že projednávaná věc je rozdílná od rozsudku Van Mechelen a ostatní, Al-Khawaja a Tahery nebo Schatschaschwili v tom smyslu, že obhajobě nebyla odepřena možnost křížového výslechu svědků obžaloby s cílem prověřit pravdivost tvrzení, která podali dříve během řízení. V případě stěžovatele jde spíše o to, že mu byl odepřen přístup k informacím, ke kterým měli členové AIVD přístup, a jež by byly způsobilé zpochybnit jeho vinu.

112. Samo o sobě je zcela legitimní strategií obhajoby v trestních věcech vyvolávat pochybnosti o spáchání trestného činu s poukazem na to, že trestný čin mohl stejně tak dobře spáchat někdo jiný. To však neopravňuje obviněného, aby činil zvláštní požadavky na informace v naději, že se může objevit alternativní vysvětlení.

113. Důkazní materiál, na kterém odvolací soud založil své odsouzení (viz odst. 40 výše) – který se skládal z nejméně 53 různých položek – zahrnoval několik přímých spojitostí stěžovatele s uniklými dokumenty i neoprávněnými osobami, v jejichž držení byly zjištěny. Za těchto okolností se Soud nemůže domnívat, že by odvolací soud jednal neodůvodněně či svévolně, ať již nepředvoláním všech vyžádaných svědků, nebo rozhodnutím, že obhajoba stěžovatele nebyla podstatně narušena podmínkami, za kterých byli ti svědci, kteří byli připuštěni, vyslýcháni.

114. Proto nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy.

...

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. b) Úmluvy, pokud se jedná o utajení částí některých dokumentů a tvrzeného zadržování jiných;
3. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. c) Úmluvy, pokud se jedná o omezení stěžovatelova práva na předávání informací a pokynů obhájci;

4. *Rozhoduje*, že není nezbytné posuzovat, zda došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. c) Úmluvy, pokud se jedná o omezení prozradit jména členů AIVD před odvolacím soudem;

5. *Rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy, pokud se jedná o podmínky, za nichž byli určití členové AIVD vyslechnuti jako svědci a odmítnutí předvolat určité jiné členy AIVD jako svědky obhajoby;

6. *Rozhoduje*, že výše uvedené závěry o porušení představují samy o sobě spravedlivé zadostiučinění s ohledem na to, že stěžovatel neutrpěl žádnou nemajetkovou újmu.

...

(Zpracoval Mgr. Jan Bena a Mgr. Dušan Sulitka)

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer ČR, a.s., U nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3.
Ročně vycházejí 4 čísla.

Cena základního předplatného je 1 190 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka: PhDr. Mgr. Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881,
e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com

Administrace předplatného: Wolters Kluwer ČR, a.s.,
U nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3
e-mail: zakaznicke@wolterskluwer.com

Tisk:

Distribuce:

SERIFA[®]
CASUS direct mail, a. s.,
Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4